

16+

Мастацкая
інтуіцыя
даследчыка
стар. 5

Жыццё
пад крыллем
зараніц
стар. 11

Час
патрабуе
крэатыву
стар. 12

З верай, надзеяй, любоўю

Наўпрост у душу глядзіць абраза Маці Божая Бялыніцкая... Позірк яе граніклівых вачэй зусім не строгі, не асуджальны. Наадварот, у ім — такая бязмежная дабрыня і ўсёдаравальнасць, што, як бы кепска табе ні было, пачынаеш дзесьці краем свядомасці разумець: безвыходнасці няма, і пакуль жывеш, трэба верыць, а з верай усё па плячы...

Колькі слёз, просьбаў, падзяк Капачыў і пачуў гэты абраз больш чым за тры з паловай стагоддзі! З ім звязаны цудаздзейныя ацаленні і выратаванні, неверагодныя легенды і гісторыі. Спіс, зроблены з унікальнай іконы, якая захоўвалася ў Бялынічах, а потым у Магілёве, цяпер знаходзіцца ў Музеі старажытнабеларускай культуры Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Нядаўна абраз сярод іншых, што лічацца цудаздзейнымі, выстаўляўся ў Вялікім тэатры оперы і балета. Для гледачоў было падвойнае свята: перад паказам «Сівай легенды» яны мелі магчымасць дакрануцца душой да сакральнага айчыннага мастацтва, напоўніць яе святлом горніх вышыняў, успомніць, што ўсё — часова, і толькі Любоў мае значэнне, бо яна — вечная. Чым кіраваліся стваральнікі аднадзённай выстаўкі?

Дырэктар музея і адзін з арганізатараў выстаўкі Барыс Лазука падзяліўся меркаваннямі з карэспандэнтам «ЛіМа»: «Многае ў гэтым свеце мы не ведаем. Але ў наш няпросты час лепш думаць пра добрае. Без слоў пастаяць перад выявамі Боскай Маці і яе дзіцятка Хрыста, згадаць блізкіх, дарагіх людзей з любоўю, надзеяй і верай — бо што без гэтага чалавек?»

Матэрыял пра Музей старажытнабеларускай культуры чытайце ў наступным нумары

«ЛіМ»-акцэнт

Конкурсы. Міністэрства інфармацыі аб'явіла аб старце прыёму заявак на нацыянальны конкурс «Залатая Літара». Спэцыялізавана праводзіцца для рэспубліканскіх друкаваных СМІ, інфармагенцтваў, сеткавых выданняў па намінацыях: «Найлепшыя матэрыялы грамадска-палітычнай тэматыкі», «Найлепшыя матэрыялы сацыяльна-эканамічнай тэматыкі», «Найлепшыя матэрыялы па тэматыцы спорту і турызму», «Найлепшыя матэрыялы культуралагічнай, гісторыка-краязнаўчай тэматыкі», «Найлепшыя матэрыялы маладзёжнай, дзіцяча-юнацкай тэматыкі», «Найлепшыя інтэрнэт-праект рэдакцыі СМІ і сеткавага выдання». Падаць заяўкі можна і па персанальных намінацыях: «Найлепшы рэпартаж рэспубліканскіх друкаваных СМІ, інфармагенцтваў, сеткавых выданняў», «Найлепшы рэпартаж абласных, раённых, гарадскіх, карпаратыўных друкаваных СМІ, інфармацыйных агенцтваў, сеткавых выданняў», «Найлепшы фотакарэспандэнт рэспубліканскіх друкаваных СМІ, інфармацыйных агенцтваў, сеткавых выданняў», «Найлепшы фотакарэспандэнт абласных, раённых, гарадскіх, карпаратыўных друкаваных СМІ, інфармацыйных агенцтваў, сеткавых выданняў». Гран-пры будзе ўручаны за найлепшы творчы праект года рэспубліканскіх друкаваных СМІ, інфармацыйных агенцтваў, сеткавых выданняў і найлепшы творчы праект года абласных, раённых, гарадскіх, карпаратыўных друкаваных СМІ, інфармацыйных агенцтваў, сеткавых выданняў. Будзе вызначаны таксама ўладальнік спецыяльнага прыза «За ўклад у журналістыку». Заяўкі прымаюцца да 15 красавіка 2022 года (уключна) на адрас: 220004, г. Мінск, пр. Пераможцаў, 11, кабінет 425 з пазнай «на нацыянальны конкурс «Залатая Літара»».

Канферэнцыі. У Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі 26 мая пройдзе Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Алаўдзкія чытанні — 2022», прысвечаная 100-годдзю з дня нараджэння народнага мастака Беларусі Міхаіла Савіцкага, паведмілі БелТА ва ўстанове. На канферэнцыі прапануецца абмеркаваць творчасць народнага мастака Беларусі Міхаіла Савіцкага ў кантэксце культуры і мастацтва XX—XXI стагоддзяў; актуальныя тэндэнцыі ў галіне сучаснага выяўленчага мастацтва; атрыбуцыю і навуковыя даследаванні твораў мастацтва з музейных калекцый; практычны досвед і гістарычную перспектыву рэстаўрацыі музейных прадметаў; сучасныя магчымасці музейнай камунікацыі, тэорыю і практыку музейнага менеджменту і маркетынгу, інклюзію ў музейнай сферы. «Да ўдзелу ў канферэнцыі запрашаюцца мастацтвазнаўцы, музейназнаўцы, рэстаўратары, гісторыкі, культурологі і прадстаўнікі сумежных дысцыплін, якія разглядаюць магчымасці інфармаваць грамадскасць аб сваіх прафесійных напрацоўках», — адзначылі арганізатары.

Стажыроўка. У Мінску стартавала творчая стажыроўка кіраўнікоў аматарскіх калектываў мастацкай творчасці і грамадскіх арганізацый беларусаў замежжа. «Такія стажыроўкі праходзяць з 2016 года ў межах дзяржаўнай праграмы «Культура Беларусі», — адзначыла дырэктар Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Вольга Антоненка. — Мы запрашаем беларусаў замежжа з розных краін свету. Гэта і старшыні грамадскіх аб'яднанняў, і кіраўнікі творчых калектываў. Яны прыехалі да нас, каб насыціцца беларускаю. Падчас заняткаў мы выкладаем беларускі вакал, харэаграфію, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, ладзім майстар-класы па правядзенні абрадавых свят. Сёлета на сустрэчу сабрала прадстаўнікоў з дзевяці краін, сярод якіх — Аргенціна, Іарданія, Армэнія, Расія». Стажыроўка стартавала ў музеі гісторыі Вялікай Айчыннай вайны невыпадкова. Наведанне гэтага месца задае магутны старт усяму мерапрыемству, падчас якога чырвонай ніткай праходзіць тэма Года гістарычнай памяці.

Алімпіяда. Рэспубліканская алімпіяда па гісторыі для старшакласнікаў пройдзе ў Беларускім дзяржаўным універсітэце. Для ўдзелу запрашаюцца вучні 8—11 класаў школ, гімназій і ліцэяў з усіх рэгіёнаў краіны. Зарэгістравацца можна да 17 красавіка. Алімпіяда складаецца з двух этапаў. Першы тур пройдзе 22 красавіка ў анлайн-фармаце на адукацыйным партале БДУ. Навучэнцам прапануюць выканаць тэставыя заданні па вучэбных прадметах «Гісторыя Беларусі» і «Светлавая гісторыя», якое ахоплівае перыяд са старажытных часоў і да нашага часу. Фінал адбудзецца 6 мая на гістарычным факультэце. Удзельнікі выканаюць інтэрактыўныя заданні, складзеныя выкладчыкамі ўніверсітэта. Пераможцаў ўзнагародзяць каштоўнымі прызамі, дыпломамі і сувенірамі.

Традыцыі. Выстаўка «Гісторыя посуду: эпоха і стыль» адкрыецца сёння ў музеі этнаграфіі Магілёва. У экспазіцыі прадстаўлена больш за чатырыста арыгінальных артэфактаў XVII — пачатку XXI стагоддзяў, якія раскажваюць пра гісторыю стварэння посуду, яго эвалюцыю — ад глінянага гаршка да вытанчаных фарфаравых форм. «Посуд з'яўляецца адным з самых любімых аб'ектаў калекцыянавання. Такія калекцыі даюць магчымасць прасачыць гісторыю культуры, змену стыляў. Яны прывабліваюць разнастайнасцю сваіх форм і фарбаў, майстэрствам, прыгажосцю і арыгінальнасцю выканання», — расказалі ў музеі. Экспазіцыя знаёміць наведвальнікаў з цікавымі ўзорамі ганчарнага майстэрства XVII—XX стагоддзяў, рускай і заходнеўрапейскага фарфару і фаянсу сярэднявечнага XIX — пачатку XX стагоддзя, савецкага фарфару 1930—1990-х гадоў, металічнага і шклянога посуду, сталовых прыбораў.

Агляд афіцыйных падзей ад Раісы МАРЧУК

конкурсы

Калейдаскоп талентаў

Удome дружбы адбылося вялікае свята — урачыстае падвядзенне вынікаў літаратурнага конкурсу «Славянскі калейдаскоп», прысвечанага Дню яднання народаў Беларусі і Расіі. Арганізатарамі выступілі Мінскае гарадское аддзяленне СПБ, таварыства дружбы «Беларусь — Расія» і культурна-асветніцкае грамадскае аб'яднанне «Наша Русь». Дзявятая па ліку творчае саборніцтва было прымеркавана да Года гістарычнай памяці.

На конкурс паступіла больш за 230 твораў паэзіі, прозы і публіцыстыкі ад аўтараў ва ўзросце ад 15 да 35 гадоў з Мінска, розных рэгіёнаў Беларусі, Расіі, а таксама з Рыгі, Данецка і Луганска. Пастаянным старшынёй творчага журы з'яўляецца кіраўнік Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, старшыня таварыства дружбы «Беларусь — Расія» Міхась Пазнякоў.

У намінацыі «Паэзія» ва ўзроставай катэгорыі 15—20 гадоў перамогу атрымалі: Дзіяна Вірынская (г. Брэст), Міхайліна Хвясюк (г. Мікашэвічы), Валянціна Вандзіч (Сталінскі р-н, в. Маньковічы); ва ўзроставай катэгорыі 21—27 гадоў: Юрый Мартыненка (г. Луганск), Маргарыта Пыка (г. Мінск), Мікіта Валько (г. Гродна), Алеся Сярогава (г. Мінск), Святлана Прымака (г. Мінск); ва ўзроставай

катэгорыі 28—35 гадоў: Юлія Піліпеняк (г. Наваполацк), Алеся Каблукіна (г. Мінск), Яна Гільмуліна (г. Полацк).

У намінацыі «Проза» ва ўзроставай катэгорыі 15—20 гадоў перамаглі: Іанна Кершыс (г. Мінск), Ульяна Дастанка (Любанскі р-н, в. Рэдкавічы), Радзівон Алісейчык (аг. Лясны, Мінскі р-н), Ксенія Лінічанка (г. Орша); ва ўзроставай катэгорыі 21—27 гадоў: Вікторыя Чаркасава (г. Кумертаў, Расія), Макара Пашкевіч (г. Гродна), Анастасія Верына (г. Фаніпаль). Ва ўзроставай катэгорыі 28—35 гадоў: Аляксандр Філей (г. Рыга, Латвія), Андрэй Папоў (г. Мінск), Ларыса Іванова (Горацкі р-н, аг. Добрая), Маргарыта Змітровіч і Юлія Піліпеняк (г. Наваполацк).

У намінацыі «Публіцыстыка» лаўрэатамі сталі: Алеся Парэчына, Кацярына Гузава, Кацярына Лук'янава, Анастасія Суворова, Арсеній Красілевіч, Дар'я Музыка, Лізавета Пегерава (усе — г. Мінск), Ксенія Ніжнікава (г. Гомель), Глеб Барздох (г. Шклоў), Анастасія Ленская (Любанскі р-н, в. Атраднае). Усе — ва ўзросце ад 15 да 21 года.

Пераможцы конкурсу атрымалі дыпломы, сувеніры і кнігі з аўтаграфамі аўтараў.

Найлепшыя творы лаўрэатаў конкурсу прапанаваны літаратурна-мастацкім выданням.

Павел КУЗЬМІЧ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Прыступка да прафесіяналізму

Больш як дзесць гадоў у Гомелі па ініцыятыве членаў абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі працуе гурткава-пазакласнае фарміраванне — школа студыя «Малады літаратар». Днямі з пачаткоўцамі ў абласной універсальнай бібліятэцы імя У. І. Леніна сустрэўся кіраўнік рэгіянальнай творчай суполкі Уладзімір Гаўрыловіч.

Тэма сустрэчы, як адзначыў госць, — больш актыўнае ўзаемадзеянне членаў аматарскага калектыву з прафесійнымі аўтарамі і сумесная праца па рэалізацыі мерапрыемстваў, прымеркаваных да Года гістарычнай памяці, 140-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа. — Абласная пісьменніцкая арганізацыя актыўна працуе з творчай моладдзю і ўсімі аўтарамі, якія спрабуюць заявіць пра сябе ў творчасці, — адзначыў Уладзімір Гаўрыловіч. — Каб вывясці і падтрымаць пачаткоўца, штогод праводзіцца шэраг абласных і міжрэгіянальных творчых конкурсаў для прадстаўнікоў розных узроставых груп і прафесій. Іх вынік — Форум маладых літаратараў і аматараў мастацкай

творчасці, які праводзіцца штогод пісьменніцкай арганізацыяй. Такіх форумаў прайшло ўжо пяць. Лаўрэаты і фіналісты запрашаюцца на майстар-класы, атрымліваюць кансультацыі, ладзяцца разборы мастацкіх твораў, дасланых на конкурсы. А праводзяць усё гэта вопытныя пісьменнікі, майстры слова. Калі ж у пачаткоўца ёсць здольнасці, цяргненне і жаданне працаваць у жанрах паэзіі ці прозы, то іх найлепшыя творы прапануюцца для размяшчэння ў выданнях аддзялення. Маладыя аўтары, якія наведваюць яго студыю, так і іншыя аматарскія літаратурныя аб'яднанні пры ўстаноўках адукацыі і культуры, многія з якіх узначальваюць пісьменнікі аддзялення, вылучаюцца да ўдзелу ў рэспубліканскіх і міжнародных творчых конкурсах і перамагаюць. У 2019 годзе абласная пісьменніцкая арганізацыя наладзіла нават першы злёта аматарскіх аб'яднанняў Беларусі, Расіі і Украіны, у якім бралі ўдзел 12 каманд. Такая праца будзе і надалей прадоўжана.

Кіраўнік пісьменніцкай суполкі прыйшоў на сустрэчу з пачаткоўцамі не з пустымі рукамі: уручыў пераможцам розных гадоў Фестывалю

рускай паэзіі ў Рэспубліцы Беларусь «Сутучча слоў жывых» альманах гэтага форуму з творами маладых аўтараў, які толькі што выйшаў з друку. Сёлета 1-е месца ў гэтым конкурсе заняла Аліна Рыцкі, у мінулыя гады пераможцамі станавіліся маладыя аўтары Іван Краўцоў і Фёдар Бусел. Гэта адна з прыступак да прафесіяналізму, якіх у моладзі будзе яшчэ шмат.

Старшыня абласнога аддзялення СПБ агучыў планы пісьменніцкай арганізацыі на бягучы год. У прыватнасці, запрасіў пачаткоўцаў удзельнічаць у новых курсах і акцыях, у літаратурных фестывалях і «пашукаць шчасця» ў конкурсе рукапісаў на саіканне абласной прэміі імя Кірылы Тураўскага.

Уладзімір Гаўрыловіч, а таксама прысутныя на сустрэчы пісьменнікі Тамара Кручэнка, Лідзія Долбікава, Алег Ананьёў і Наталія Шэмяткова адказалі на шматлікія пытанні. Маладыя аўтары і пісьменнікі — дамовіліся разам да восені падрыхтаваць вечарыну «Калейдаскоп славянскага гумару» (па выніках першага конкурсу сацыяльнай і іранічнай прозы і паэзіі імя В. Ю.Ткачова).

Уладзімір ПРЫАЗЁРНЫ

стасункі

Дэбютантам — яркі старт

Рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне «Рускае таварыства» пры падтрымцы Расійскага цэнтра навукі і культуры ў Брэсце выдала альманах «Сутучча слоў жывых — 2021», у якім прадстаўлены вершы пераможцаў чатырох рэспубліканскіх конкурсаў маладых паэтаў.

Кніга ўяўляе сабой своеасаблівы летапіс фестывальнага жыцця, дзе ёсць месца гісторыі паэтычнага свята, аповедам пра асабістыя набыткі і адкрыцці, незабыўныя сустрэчы. Пажаданны ўдзельнікам, шчырыя водгукі, памятныя фатаграфіі і, вядома ж, паэзія як старонкі Памяці... 3 глыбінным спасціжэннем слова прыходзяць арыгінальнымі вобразамі, нечаканымі рыфамі, а галоўнае — разуменне неабходнасці духоўнага адзінства розных пакаленняў, працягу традыцый класікаў. — Паэтычны фестываль — гэта яднанне аднадумцаў, усіх тых, для

каго літаратура не проста творчасць, а цэлы свет узаемаадносін, супярэчнасцей, імкненняў і бясконага руху наперад — насустрач жыццю, насустрач прыгожаму, — дзеляцца ўражаннямі на старонках выдання арганізатары фестывалю Сяргей Моладзь і Любоў Крэсеўская. — Досвед дзевяці

фестывалю рускай паэзіі ў Беларусі паказаў, як шмат таленавітай моладзі бярэ ўдзел у конкурсе. Прыязджаюць вядомыя літаратары з Беларусі і Расіі, праводзяць майстар-класы для маладых паэтаў, разам з імі наведваюць мерапрыемствы комплекс «Брэсцкая крэпасць-герой».

Усяго два фестывальныя дні раз на два гады, але на больш чым двух сотнях друкаваных старонак мы бачым, якая вялікая, бесперапынная паэтычная праца па імянах і арыгінальных фіналістаў конкурсу. А яшчэ альманах стаў цудоўнай магчымасцю для ўдзельнікаў не развітацца з атмасферай казачнай краіны Паэзіі, новымі і старымі сябрамі. Кніга паказвае падрастаючым паэтам шлях у новую прастору, абяцае дэбютантам яркі старт!

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

літаратурнае братэрства

Прывітанне ў Дагестан,
нагайцам — ад беларусаў

Званнем «Народны паэт Рэспублікі Дагестан» адзначаны добры сябра беларускай літаратуры — сакратар, кіраўнік нагайскай секцыі Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Дагестан паэт, празаік, публіцыст, перакладчык Анварбек Култаеў.

Анварбек Култаеў.

У айчынных выданнях у перакладзе на беларускую і рускую мовы друкаваліся творы Анварбека Култаева. Сярод тых, хто пераўвасабляў паэзію дагестанскага сябра на мову Купалы і Коласа, — лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Мікола Мятліцкі. У інтэрв'ю беларускім медыя нагайскі мастак слова заўважаў: «У савецкія гады на нагайскім радыё я вёў рэгулярную перадачу «Дружба народаў — дружба літаратур». Імкнуўся паказаць усю палітру нацыянальных літаратур. І Расійскай Федэрацыі, і іншых савецкіх рэспублік. Чытаў у эфіры вершы ў перакладзе на нагайскую і рускую мовы, зразумела, і свае пераклады...» Заўсёды ў полі зроку

Анварбека Култаева — і беларуская літаратура.

— Сёлета — год юбілеяў народных песняроў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа, — скажаў ужо зараз у час віншавання яго са званнем народнага паэта спадар Култаеў. — І гэтая падзея — самая што ні ёсць нагода для ўзнаўлення

шырокіх абсягаў нашых літаратурных сувязей. Спадзяюся на новыя нагайскія публікацыі пра Коласа і Купалу, у тым ліку і ў масавых, грамадска-палітычных выданнях на нагайскай мове. Спадзяюся на новыя пераклады твораў класікаў беларускай літаратуры. Ды і не толькі пра Купалу і Коласа трэба ўзнавіць уяўленні новых пакаленняў нагайцаў. Але і пра Максіма Багдановіча, Уладзіміра Караткевіча... Чаму б праз пераклады не распавесці юным чытачам пра Янку Маўра, Васіля Вітку, Алеся Якімовіча, Эдзі Агняцвет? Думаецца, што тая дабрыва, шчыраць, якімі багатыя творы беларускіх пісьменнікаў, стануць сапраўднымі ўрокамі дружбы, добрасуседства народаў Беларусі і Расійскай Федэрацыі.

І яшчэ — з інтэрв'ю Анварбека Култаева беларускаму медыйнаму рэсурсу: «Маё меркаванне такое: кожны народ павінен ведаць класікаў літаратуры другіх народаў. Хаця б суседніх, блізкіх... Дружба мацней з нічога не становіцца».

Кастусь ХАДЫКА

памяць

Кніга жыцця паэта

Пісьменнікі нават пасля смерці працягваюць жыць у сваіх творах. Пацвярджанне гэтаму — і літаратурная вечарына, прысвечаная памяці Міколы Мятліцкага, што прайшла ў Доме дружбы і была прымеркавана да дня нараджэння вядомага паэта.

Месца правядзення выбрана невыпадкова: Мікалай Міхайлавіч прымаў актыўны ўдзел у дзейнасці Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, быў ініцыятарам многіх мерапрыемстваў, якія тут праводзіліся, узначальваў арганізацыю «Беларусь — Славакія». Пра гэтыя стасункі, чалавечыя якасці і паэзію Міколы Мятліцкага, прасякнутую любоўю да роднага краю, расказала, адкрываючы сустрэчу, старшыня грамадскага аб'яднання Ніна Іванова.

Ушанаваць памяць паэта прыйшлі яго родныя, сябры і калегі па пыры. Міхась Пазнякоў, Яўген Хвалей, Валдзім Спрыччан, Аляксандр Баранюк, Навум Гальпяровіч, Зіновій Прыгодзіч падзяліліся сваімі ўспамінамі, прыгадалі сумесныя паездкі на радзіму творцы — вёску Вабчын, якая пасля чарнобыльскай катастрофы знаходзіцца ў зоне адчужэння, і, канечне ж, чыталі яго вершы.

фестывалі

Ад сэрца да сэрца

Зрабіць сваімі рукамі падарунак роднаму чалавеку, бываецца на разнастайных майстар-класах, паглядзець добры фільм, наведваць разам з дзецьмі спектаклі, пакаштаваць смачныя стравы ў манастырской трапезнай запрашае фестываль «Радасць», што сёння распачаў работу ў Палацы мастацтваў.

Традыцыйна фестываль праходзіць у атмасферы цеплыні і спагады. Праграма яго разлічана на шырокае кола наведвальнікаў рознага ўзросту: кожны ў тэматычнай разнастайнасці знойдзе тое, што яму блізка і цікава. Галоўны пасыл фестывалю — перамога любові над цёмнымі сіламі, каштоўнасць сям'і, прыгажосць і велічнасць вечнасці.

Працуе на фестывалі і кірмаш, дзе мастаствы, храмы і рамеснікі з розных краін прапаноўваюць свае вырабы і сувеніры ручной работы, аўтарскую кераміку, натуральную касметыку і тавары для здароўя, а таксама каштоўныя рэчы: рэдкія кнігі, абразкі.

Малодшым дзецям зазвычай найбольш цікава паглядзець лялечны тэатр-батлейку, што мае старажытныя традыцыі, і наведваць кантакты запарк. Уваход на ўсе мерапрыемствы бясплатны.

Сродкі, сабраныя на дабрачыннай акцыі ў межах фестывалю, пойдуча на дапамогу Пяршайскай бальніцы Валожынскага раёна, дзе пад доглядом сясцёр міласэрнасці і медсясцёр жывуць цяжкахворыя людзі.

Аліса БРАТКА

імпрэзы

Дзеля паглыблення
інтэграцыі

Круглы стол «Братэрства народаў: Беларусь і Расія», прымеркаваны да Дня яднання народаў дзвюх краін, адбыўся ў Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы.

Вядучыя імпрэзы адзначылі, што ў беларусаў і расіян шмат агульнага. Нашы землі аб'ядноўваюць шматвяковыя культурныя, духоўныя і гістарычныя сувязі. Дзвюма краінамі створаны надзейныя эканамічны фундамент у межах Саюзнай дзяржавы. Усё гэта садзейнічае паглыбленню інтэграцыі і пашырэнню гістарычных перспектываў як Беларусі, так і Расіі.

За круглым сталом размова ішла пра развіццё міждзяржаўных адносін дзвюх шматнацыянальных краін, культурныя традыцыі, якія заўсёды спрыялі развіццю сабродскіх адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Расійскай Федэрацыяй. Асобна спыніліся на рэалізацыі маладзёжных праектаў Саюзнай дзяржавы. Навучэнцы Лідскага каледжа падзяліліся думкамі аб тым, якія магчымасці для развіцця Расіі і Беларусі прадстаўляе супрацоўніцтва ў фармаце Саюзнай дзяржавы.

Кніжная выстаўка «Права быць разам» нагадала прысутным, колькі цесныя і непарыўныя сувязі ў нашых народаў, бо карані многіх вядомых у Расіі навукоўцаў, літаратараў, палітычных дзеячаў звязаны з Беларуссю і, наадварот, шмат ураджэнцаў Расіі жывуць, працуюць памнажаючы свае дасягненні ў Беларусі.

Дар'я МАРЦІНКЕВІЧ

«ЛіМ»-люстэрка

Дні беларускага кіно прайшлі ў Рэспубліцы Таджыкістан. Такая інфармацыя размешчана на сайце Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм». Таджыкскому глядачу паказалі анімацыйную стужку «Зоркі сёмага неба», фільм для сямейнага прагляду «Кіндэрвілейскі прывід», ваенныя карціны «Лёс дыверсанта» і «Вайна. Застанца чалавекам» (альманах з 4 навел), а таксама гістарычны прыгодніцкі фільм «Авантуры Пранціша Вывіча». Прадстаўнікамі беларускай дэлегацыі ў Душанбэ выступілі генеральны дырэктар «Беларусьфільма» Уладзімір Карачэўскі і рэжысёр Алена Турава.

Персанальная выстаўка арт-квілта расійскай мастачкі Ірыны Варонінай адкрылася ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Леаніда Шчмялява ў рамках IV Міжнароднага фестывалю «ТэкСтыльны букет». У экспазіцыі «Нітка. Тканіна. Матэрыя» прадстаўлена больш як 25 работ творцы з Санкт-Пецярбурга. «Спалучаючы своеасабліваць розных абразкаў, па-майстэрску працуючы з колерам і кампазіцыяй, аўтар увасабляе ў тэкстылі мастацкія вобразы, якія адлюстроўваюць персанальнае светаўспрыманне. Акрамя колеру, тэкстуры і фактуры тканіны, мастак працуе з паўненнем сінтэтычных матэрыялаў, вышывкай, фарбаваннем і друкам на тканіне», — адзначаюць у галерэі. Выстаўка будзе доўжыцца да 24 красавіка.

На галоўнай сцэне Вялікага тэатра Беларусі 19 красавіка выступілі госці з Санкт-Пецярбурга — Міхаіл Векуа з Марынскага і Алеся Пятрова з Міхайлаўскага тэатраў. Артысты выйдучы ў партыхы Германа і Графіні ў оперы Пятра Чайкоўскага «Пікавая дама», прытым для Алесі Пятравой гэта дэбют у беларускім оперным тэатры. Як адзначылі ва ўстанове, галоўныя партыі вечарам 19 красавіка таксама выканаюць Марыя Галкіна (Ліза), Станіслаў Трыфанаў (Томскі), Аксана Волкава (Паліна), Дзіяна Трыфанава (Прылепа), Аляксандр Геллах (Чэкалінскі), Аляксандр Кеда (Сурын) і іншыя артысты. Дырыжор оперы «Пікавая дама» — Алег Лясун.

Сумесны выставачны праект Нацыянальнага Цэнтра сучасных мастацтваў і LIBRA «Зачараванне Дэлакруа» прадставілі ў НЦСМ. Унікальная экспазіцыя ўпершыню ў Беларусі прадстаўляе маштабную рэтрспектыву работ найвялікшага французскага мастака XIX стагоддзя Эжэна Дэлакруа. Можна ўбачыць 100 літаграфій і гравюр, выкананых у Парыжы і Лейпцыгу ў 1864, 1913 і 1928 гадах з замалёвак, эскізаў, малюнкаў і карцін самага плённага перыяду яго творчасці — з 1823 да 1857 года. «Мастак заўсёды надаваў вялікае значэнне працы над першапачатковымі эскізамі, у якіх павінен быць намечаныя арысы задуманага твора. Ён казаў: каб стварыць карціну, трэба валодаць мастацтвам бачыць у накідзе скончаны твор. Як даніна навагі такому падыходу Дэлакруа менавіта яго замалёўкі, эскізы, малюнкi і сталі лейтматывам асноўнага праекта «Зачараванне Дэлакруа», — адзначылі арганізатары. Выстаўку можна ўбачыць да 29 мая.

Прэзентацыя выдання «Як мы любілі «Бітлз»» адбылася ў Санкт-Пецярбургу. Як патлумачыў ТАСС аўтар кнігі, пісьменнік і журналіст, лаўрэат прэміі імя Паўла Бажова Дзмітрый Карасюк, твор можна лічыць першым даследаваннем такой з'явы, як бітламанія ў СССР. Збор матэрыялаў і напісанне кнігі занялі шэсць гадоў, за гэты час ён узяў каля 200 інтэрв'ю. «Слова «бітламанія», якое вынесена на вокладку кнігі, даволі ўмоўнае, — адзначае аўтар. — Я ўкладваў у яго не зусім тое значэнне, якое прынята на Захадзе. Там у 60-я гады гэта было фанатычнае, некалькі істэрэчнае пакланенне сваім кумірам. У нас бітламанія — гэта хутчэй увіль на музычнае, культурнае і нават грамадска-палітычнае жыццё вялізнай краіны». Па яго словах, кнігу прадставілі ў Пецярбургу, таму што гораду і яго жыхарам адведзена ў ёй асаблівае месца.

Кніга «Фёдар Шаляпін у Падмаскоўі» журналіста Мікалая Гарбунова выпушчана марскоўскім выдавецтвам «Круг», перадае «ІТАР-ТАСС». Яна прысвечана 150-годдзю з дня нараджэння рускага артыста, якое будзе адзначацца ў 2023 годзе. Мікалай Гарбуноў амаль 45 гадоў займаецца даследаваннем творчасці Фёдара Шаляпіна. Гэтым разам аўтар знаёміць чытачоў з тымі месцамі ў Падмаскоўі, дзе спявак адпачываў, выступаў у летніх тэатрах, сустракаўся з вядомымі пісьменнікамі, даваў канцэрты для рабочых, рыхтаваў ролі для оперных спектакляў. Кніга 10-я ў аўтарскай серыі. У першых дзевяці размова ідзе пра тое, як Шаляпін прадстаўляў рускую музыку, культуру, мастацтва за мяжой.

Цікавінікі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Уладзімір ГАЎРЫЛОВІЧ:

«Важна не стаяць на месцы!»

Наколькі важна развіццё творчых кантактаў і ўзаемадзеянне ўсёй пісьменніцкай супольнасці, незалежна ад нацыянальнай прыналежнасці, каб роля сучаснай літаратуры ў выхаванні маладога пакалення не зніжалася? «ЛІМ» пацікавіўся пра гэта ў заслужанага дзеяча культуры, старшыні Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, празаіка і публіцыста Уладзіміра Гаўрыловіча.

— Уладзімір Мікалаевіч, абласное аддзяленне СПБ актыўна развівае стасункі праз творчыя кантакты і нават праекты не толькі з пісьменнікамі, але і нацыянальнымі арганізацыямі іншых краін, у тым ліку Расіі. Невыпадкова на XXV з'ездзе Саюза пісьменнікаў адзначалася вялікая праца менавіта вашай суполкі ў гэтым і іншых кірунках. Раскажыце, калі ласка, як пачыналася супрацоўніцтва, як увогуле ўсталёўваліся творчыя кантакты?

— У грамадскай справе — так было, ёсць і будзе! — усё залежыць ад неабыхавых людзей і ад іх жадання нешта змяніць да лепшага. Так, на пачатку станаўлення нашай абласной арганізацыі я пазнаёміўся з бранскім калегам выдатным рускім паэтам Уладзімірам Сарочкіным, які летася заўчасна пайшоў з жыцця. Мы пачалі ездзіць на літаратурныя мерапрыемствы ў Бранск, Трубчэўск, удзельнічаць у святах з нагоды юбілеяў класікаў рускай літаратуры. Назіралі, вучыліся, як усё робяць нашы бранскія сябры і калегі. Што падабалася — пераносілі на гомельскую зямлю. Дзякуючы ім і заснавалі свой фестываль «Славянскія літаратурныя дажынкi», дамовіліся друкаваць пісьменнікаў на старонках нашых альманахаў. А потым пайшлі сумесныя калектывныя зборнікі, у якіх абавязкова змяшчаліся творы як прафесіяналаў, так і пачаткоўцаў з абедзвюх краін, пачаліся ўзаемныя пераклады, прэзентацыі, майстар-класы, якія больш вопытныя калегі рабілі для пачаткоўцаў-гамельчан. Гэта збліжала. З бранцамі мы сталі не проста сябрамі — адной сям'ёй, жаданымі і блізкімі духам пабрацімамі. Прытым, заўважу, яны звычайна просяць, каб мы з імі больш гаварылі па-беларуску, ім падабаецца мілагучнасць нашай мовы, і такія стасункі дапамагаюць не толькі перакладаць, але і разумець душу беларусаў.

— Дарэчы, праз стасункі з бранскімі калегамі і завязвалася сувязь з творцамі іншых рэгіёнаў Расіі і нават славянскіх краін?

— Так. Хутка пайшлі з намі на кантакт пісьменнікі з Трубчэўска, Рылска, Курчатава, Курска, а таксама з украінскіх гарадоў, якія мяжуюць з Гомельшчынай і Расіяй. Нават стварылі сумеснае літаратурнае аб'яднанне «Славянскія званы», якое пасля перарасло ў Міжнародны саюз пісьменнікаў і майстроў мастацтва, арганізавалі нямаля творчых акцый і праектаў, у тым ліку выдалі калектывныя зборнікі, асноўнай задачай якіх было выхаванне патрыятычнай моладзі нашых краін на прыкладзе герояў Вялікай Айчыннай вайны, праз творчае ўзаемадзеянне. Было шмат абменаў дэлегацыямі, творчых паездак гомельскага літаратурнага актыву ў Расію. І да нас ехалі з задавальненнем. Бо і мы не стаялі на месцы. Кожны фестываль, напрыклад, «Славянскія літдажынкi» — гэта новая форма творчага ўзаемадзеяння, ўзаемапранікнення і ўздзеяння на чытача, асабліва маладзёжную аўдыторыю. Але, яшчэ раз падкрэслію, усё трымалася на нашым жаданні супрацоўнічаць (бо сродкаў, па сутнасці, у нас на гэта няма ніякіх) ды на радасці сустрэч, разуменні, што побач з табой неабыхавыя творцы. Хоць яны і знаходзіліся за тысячы кіламетраў ад Гомеля.

— На з'ездзе вы адзначылі: вялікім дасягненнем літаратуры Беларусі і Расіі з'яўляецца беларуска-расійскі праект «Берагі дружбы»...

— Гэта спраўды так. Некалькі гадоў таму незнаёмы мне рускі чалавек пастукаўся вечарам у дзверы маёй гомельскай кватэры. Прадставіўся: паэт, нафатвік па прафесіі, Леанід Юр'евіч Север. Аказалася: некалі з бацькамі жыў у Гомелі, а пасля сям'я вярнулася ў родны Таганрог. Працаваў у Рэчыцы ў «Беларуснафце», пасля былі гады нафтапрамыслаў у Сібіры, вяртанне да бацькоў. І заўсёды пісаў вершы. А Беларусь для Леаніда назаўжды засталася малай радзімай.

За кубкам чаю мы дамовіліся аб супрацоўніцтве з расійскімі калегамі: аб першых перакладах спачатку твораў

удзельнікаў аматарскіх літаб'яднанняў, а пасля і прафесіяналаў. Так і нарадзілася наша «дзіця» — вядомы сёння фестываль і праект «Берагі дружбы». Ім і дагэтуль апякуецца сын Беларусі і Расіі Леанід Север. Я шчыры яго памочнік, каардыную ўжо амаль дзесяць гадоў творчыя працэсы па Беларусі. Гэта глабальны праект, можна сказаць, унікальны. Прычым шпэркімі крокамі развіваецца, штогод прыцягваючы ўсё больш моладзі і пісьменнікаў-прафесіяналаў.

За гэтыя гады на радзіме Чэхава з нашым удзелам выдана звыш 70 зборнікаў перакладаў паэзіі, у тым ліку 10 на беларускай мове. Маладыя перакладаюць маладых, прафесіяналы — прафесіяналаў і дапамагаюць у гэтай рабоце маладым! Цуд! Няма падобнага ў СНД! Праект ужо некалькі разоў атрымліваў Грант Прэзідэнта Расіі. Завяршаецца ён звычайна трохдзённым фестывалем на беразе Азоўскага мора і яшчэ трохдзённым заняткам ва Усерасійскай школе перакладаў, па выніках якіх нашы канкурсанты — беларусы і расіяне — атрымліваюць веды і нават пасведчанні перакладчыкаў са славянскіх моў. Праект пашырае свае межы, і ў гэтым годзе ў ім удзельнічае ўжо амаль 60 твораў з усіх абласцей Беларусі. Тут трэба выказаць словы падзякі і старшыні СПР Мікалаю Іванову, які беражэ наша ўнікальнае беларуска-рускае дзіця ад усіх бед, а таксама Мікалаю Чаргінцу, Праўленню СПБ, Алесю Карлюкевічу, Алене Стэльмах, маім калегам Людміле Кебіч, Алесю Казеку і іншым аднадумцам, якія толькі падключыліся, за стварэнне належнай атмасферы, магчыма — рэалізоўваюць задуманае.

— Ведаю, што фестываль «Берагі дружбы» афіцыйна стаў партнёрам гомельскіх «Славянскіх літаратурных дажынак»?

— Так. І з гэтага выраслі, дарэчы, іншыя праекты. Уявіце толькі: у цяперашні няпрсты час удалося знайсці падтрымку і прывосціць імёны народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа, а таксама нашага асветніка і паэта Кірылы Тураўскага бібліятэкам і дамам культуры на Растоўшчыне! Тут мы, гамельчане, шмат працавалі і разам з дырэктарыяў фестывалю «Берагі дружбы», з Няклінаўскай раённай (узначальнае абедзве структуры Леанід Север) і рэгіянальнай арганізацыяй «Саюз беларусаў Дона» (узначальнае мастак і паэт, грамадскі дзеяч, паляшук з Пінска Уладзімір Банцэвіч). Гэта больш чым праекты! А ў 2021-м ажыццявілі яшчэ адзін гуманітарна-асветніцкі праект: у дзень 100-годдзя Івана Мележа, які некалі ваяваў і быў паранены на Растоўскай зямлі, разам адкрылі ў Расіі музейны пакой беларускага класіка і нашага земляка.

— А якія праекты ажыццёўлены нова?

— Па-першае, гэта выпуск міжнароднага альманаха «Літэра. Літэра. Літэра». За два апошнія гады выйшла 6 тэматычных нумароў, толькі ў апошнім змешчаны творы 100 паэтаў і празаікаў Беларусі, Расіі і Украіны на іх родных мовах. Альманах збліжае, аб'ядноўвае славянскіх пісьменнікаў. У верасні мінулага года, нягледзячы на пандэмію, мы ажыццявілі дастаткова няпрсты праект: упершыню падрыхтавалі і правялі ў Гомелі міжнародную канферэнцыю славянскіх літаратараў «Захаваўшы гістарычнай памяці сродкамі літаратуры і мастацтва — наш абавязак перад загінулымі, перад гісторыяй і наш абавязак перад сённяшнім і будучымі пакаленнямі». Прычым у працэсе ажыццяўлення да нас далучылася шмат новых твораў з розных куткоў Расіі. Зараз яшчэ падводзім вынікі канферэнцыі, прысвечанай 80-годдзю пачатку Вялікай Айчыннай вайны: фармуем зборнік дакладаў і паведамленняў... Да гэтага быў арганізаваны на беразе ракі Сож Першы злёт аматарскіх аб'яднанняў СНД: і выступленні, і вучоба пачаткоўцаў з 12 літаб'яднанняў; дзве каманды былі з Бранскай і Растоўскай абласцей Расіі, адна — з Украіны.

— Ці чакаць сёлета новых ініцыятыў?

— Вядома. Нароўні з існуючымі праектамі, у якіх задзейнічана шмат творчай моладзі і маіх калег-пісьменнікаў, мы выдзём падрыхтоўку да правядзення ў Гомелі на пачатку восені адразу чагырхо літаратурна-музычных вечароў вядомых пісьменнікаў Расіі і Беларусі, а таксама сумесны вечар «Калейдаскоп славянскага гумару». Акрамя гэтага, да Дня беларускага пісьменства арганізавалі міжнародную акцыю па зборы новых кніг з цікавымі аўтаграфамі «Добрая кніга — ад шчырага сэрца» для Добрушскай і Жыткавіцкай бібліятэкі, у якой прымаюць удзел і нашы партнёры, сябры з 10 пісьменніцкіх арганізацый Саюза пісьменнікаў Расіі. У стадыі прапрацоўкі — праекты з пісьменнікамі Расіі і Балгарыі.

Гутарыла Аліса БРАТКА

Прэзідыум Саюза пісьменнікаў Беларусі (новы склад):

1. Андрэевіч Уладзімір Уладзіміравіч
2. Аўруцін Анатоль Юр'евіч
3. Аўсеп'ян Ірына Васільеўна
4. Бадак Аляксандр Мікалаевіч
5. Башлакоў Міхаіл Захаравіч
6. Гальпяровіч Навум Якаўлевіч
7. Гаўрыловіч Уладзімір Мікалаевіч
8. Голубева Наталія Александрэўна
9. Гусачэнка Тамара Іванаўна
10. Дарашэвіч Уладзімір Мікалаевіч
11. Дземідовіч Таццяна Анатольеўна
12. Казека Аляксандр Мікалаевіч
13. Карлюкевіч Аляксандр Мікалаевіч
14. Кебіч Людміла Антонаўна
15. Магзо Уладзімір Мінавіч
16. Марціновіч Аляксандр Андрэевіч
17. Марчук Георгій Васільевіч
18. Матвіенка Анатоль Яўгенавіч
19. Мукавозчык Андрэй Мікалаевіч
20. Мусіенка Сяргей Рыгоравіч
21. Пазнякоў Міхаіл Паўлавіч
22. Праўдзін Віктар Аляксандравіч
23. Прыгодзіч Зіновій Кірылавіч
24. Радзівончык Дзмітрый Мікалаевіч
25. Саверчанка Іван Васільевіч
26. Саламаха Уладзімір Пятровіч
27. Саланец Рыгор Васільевіч
28. Семяняка Валянцін Міхайлавіч
29. Стэльмах Алена Анатольеўна
30. Трахімёнак Сяргей Аляксандравіч
31. Ханок Эдуард Сямёнавіч
32. Чайка Ніна Цімафеўна
33. Чаргінец Мікалай Іванавіч
34. Чарота Аляксей Іванавіч
35. Чыж-Літас Ганна Пятроўна
36. Шырко Васіль Аляксандравіч
37. Юркін Іван Захаравіч

Праўленне Саюза пісьменнікаў Беларусі (удакладнены склад):

1. Андрэевіч Уладзімір Уладзіміравіч
2. Аўруцін Анатоль Юр'евіч
3. Аўсеп'ян Ірына Васільеўна
4. Бадак Аляксандр Мікалаевіч
5. Башлакоў Міхаіл Захаравіч
6. Гальпяровіч Навум Якаўлевіч
7. Гаўрыловіч Уладзімір Мікалаевіч
8. Гігін Вадым Францавіч
9. Голубева Наталія Александрэўна
10. Гусачэнка Тамара Іванаўна
11. Дарашэвіч Уладзімір Мікалаевіч
12. Дземідовіч Таццяна Анатольеўна
13. Казека Аляксандр Мікалаевіч
14. Карлюкевіч Аляксандр Мікалаевіч
15. Карызна Уладзімір Іванавіч
16. Касцючэнка Наталія Мікалаеўна
17. Кебіч Людміла Антонаўна
18. Магзо Уладзімір Мінавіч
19. Марціновіч Аляксандр Андрэевіч
20. Марчук Георгій Васільевіч
21. Матвіенка Анатоль Яўгенавіч
22. Мукавозчык Андрэй Мікалаевіч
23. Мусіенка Сяргей Рыгоравіч
24. Пазнякоў Міхаіл Паўлавіч
25. Праўдзін Віктар Аляксандравіч
26. Прыгодзіч Зіновій Кірылавіч
27. Радзівончык Дзмітрый Мікалаевіч
28. Саверчанка Іван Васільевіч
29. Саламаха Уладзімір Пятровіч
30. Саланец Рыгор Васільевіч
31. Семяняка Валянцін Міхайлавіч
32. Стэльмах Алена Анатольеўна
33. Трафімаў Сяргей Анатольевіч
34. Трахімёнак Сяргей Аляксандравіч
35. Ханок Эдуард Сямёнавіч
36. Хвалей Яўген Іванавіч
37. Чайка Ніна Цімафеўна
38. Чаргінец Мікалай Іванавіч
39. Чарота Аляксей Іванавіч
40. Чыж-Літас Ганна Пятроўна
41. Шырко Васіль Аляксандравіч
42. Юркін Іван Захаравіч
43. Ясеў Уладзімір Віктаравіч

Абярэг ад манкурцтва

Значэнне слова «першы» тлумачыць наўрад ці трэба. Адапдавае і стаўленне да таго, хто дасягнуў гэтага. Калі ж двойчы, то яшчэ больш паважнае. Але ёсць і тыя, хто на гэтым не спыняецца. Яскравы прыклад — Іван Саверчанка. Адзін з самых аўтарытэтных сучасных гісторыкаў літаратуры, літаратуразнаўца і крытык. Заявіў пра сябе і як празаік. Аднак першапраходства ў асноўным звязана з яго галоўнай сферай дзейнасці.

У манаграфіі «Старажытная паэзія Беларусі (XVI — першая палова XVII стст.)» ён яшчэ ў 1992 годзе ўпершыню ў філалагічнай навуцы прааналізаваў найважнейшыя набыткі нацыянальнай паэтычнай культуры. Засведчыў, што беларускае прыжоскае пісьменства ўжо ў даўнія часы мела высокі ўзровень мастацка-эстэтычнага развіцця. Адметнасць гэтага даследавання і ў тым, што ў дадатку да яго можна пазнаёміцца з рытарычнымі паэтычнымі помнікамі, геральдычнымі і эмблематычнымі вершамі, якія Іван Васільевіч асабіста адшукаў у архівах і кнігасховішчах.

Першапраходцам стаў і бліжэй да нашых дзён, аб чым засведчыла манаграфія «Паэтыка і семіётыка публіцыстычнай літаратуры Беларусі XVI — XVII стст.» (2012). Абсягі даследавання звязаны з ацэнкай інтэлектуальнай культуры нашага народа эпохі Рэнесансу і Барока. Першаступенная ўвага звернута на галоўныя дасягненні тагачаснай філалагічнай і грамадскай думкі. Упершыню раскрыта жанравая шматстайнасць публіцыстыкі тых часоў, адзначана літаратурная і мастацка-эстэтычная каштоўнасць спадчыны выбітных пісьменнікаў.

Ганарыцца сваім, далучаць суайчыннікаў да таго, што шмат у чым накрылася пылам часу, безумоўна, вельмі важна. А таксама каб гэтыя набыткі сталі вядомымі і прадстаўнікам іншых народаў. Дбаючы пра гэта, Іван Саверчанка падрыхтаваў кнігу «Памятнікі літаратуры Беларусі X—XVIII веков», у якую ў яго перакладзе на рускую мову ўвайшлі найбольш значныя творы такіх выдатных майстроў мастацкага слова, філасофскай думкі, як Кірыла Тураўскі, Францыск Скарына, Сымон Будны, Васіль Цяпінскі і іншыя.

Напісаў і фундаментальную манаграфію «Сымон Будны — гуманіст і рэфарматар» (1993). Па сваёй першапраходнай значнасці да яе прымыкае яшчэ адна — «Aurea mediocritas. Кніжна-пісьмовая культура Беларусі: Адраджэнне і ранняя барока» (1998).

Рыхтаваў і факсімільнае ўзнаўленне «Апостала» Францыска Скарыны, выданае Бонскім універсітэтам. Спецыяльна напісаў для яго асобны раздзел, каб нямецкі чытач ва ўсёй паўнаце спачці галоўныя гуманістычныя ідэі нашага знакамітага асветніка. А вост брашура па сацыяльнай філасофіі «Чалавечкае вымярэнне: інтэлектуальная і духоўная сферы» (2004), хоць і выйшла ў Мінску, мае паралельныя тэкст і па-нямецку. Гэтая праца на дзіва актуальная сваёй праблематыкай. Найперш тым, што ў ёй дакладна сфармулявана сучасная нацыянальная ідэя і формы яе ўвасаблення. Істотна і тое, што ўсебакова абгрунтавана, наколькі сёння запатрабавана развіццё навукі і адукацыі, гуманітарных ведаў і мастацтваў. Як і нацыянальнай культуры і медыя, без чаго таксама немагчыма ўзбагаціць інтэлектуальнага патэнцыялу краіны, яе сацыяльна-эканамічнага прагрэсу. У цэлым жа гэта толькі на карысць пабудовы дэмакратычнага і прававога грамадства.

Калі ж мець на ўвазе выдатныя гістарычныя постаці, то ў адных выпадках

Іван Васільевіч паглыблена пранікае ў свет жыцця і творчасці тых, чые імёны на слыху: Сымон Будны, Францыск Скарына, а таксама, напрыклад, Леў Сапега, а ў іншых ступае па цаліку. Яскравы прыклад — кніга «Астафей Валовіч» (1992), у якой упершыню раскрыта вялікая роля ў нацыянальнай гісторыі найвыдатнейшага палітыка-рэфарматара сярэдзіны XVI стагоддзя.

Прыхільна чытачамі і крытыкай была сустрэта кніга «Блеск короны». Калі манаграфіі, як гэта відаць з іх назваў, прысвечаны пэўным перыядам развіцця беларускай літаратуры, дык гэта апошні аб выдатных асобах. Жывучы ў розныя эпохі, сваімі добрымі справамі яны назасяўдзі прапісалі ў нашай нацыянальнай гісторыі. А яшчэ, хай гэта не падасца дзіўным, як бы з'яўляюцца і нашымі сучаснікамі, бо тое, што рабілі на карысць Радзімы, спрацоўвала і на будучыню.

Назву кнізе дала аднайменная апошняя нарацыя. Нарачыя — гэта апошні аб гістарычных асобах з выкарыстаннем элементаў мастацкага доммыслу. Пра «Блеск короны» можна гаварыць як пра пачатак у сучаснай беларускай літаратуры гатычнага рэалізму. У гэтым творы разглядаецца той перыяд з жыцця Палацкага княства, калі ў ім гаспадарыў Усяслаў Брачыславіч, якога празвалі Чарадзеям.

Падыход, які Іван Саверчанка ўзяў для спасціжэння вобраза таго, хто ў пантэоне славытых сыноў Вацькаўшчыны стаіць на адным з першых месцаў, спраўданы. Хоць пра яго і напісана шмат, нельга сцвярджаць, што жыццё і дзейнасць Усяслава Чарадзея разгледжаны ўсебакова. Гісторык, пісьменнік выкарыстоўвае адны і тыя ж факты, а іх не так і шмат. Таму, каб лепш і глыбей пранікнуць у сутнасць феномена, якім з'яўляецца ён, не абыйсціся і без пэўнага дадумвання таго, што магло быць, але не мае дакументальнага пацвярджэння. Багатая навуковая і мастацкая інтуіцыя даследчыка дазваляе яму ўсё падаць настолькі праўдападобна, што ніколі не сумняваецца ў рэальнасці гэтага.

Расказваючы пра Усяслава Брачыславіча, Іван Саверчанка, безумоўна, паказвае і людзей з яго найбліжэйшага атачэння, пры гэтым называючы іх імёны. Праўда, у асноўным гэта персанажы, народжаныя аўтарскай фантазіяй. Аднак у дадзеным выпадку істотна, як звалі таго ці іншага чалавека. Як і тое, ці існаваў ён у сапраўднасці. Канешне ж, былі людзі, якія сустракаліся з палацкім князем. Ён абмяркоўваў з імі надзённыя пытанні, раіўся, калі ў нечым сумняваўся, а асобных браў у саюзнікі пры вырашэнні важных задач. Увядзенне ў сюжэтную канву аповесці выдуманых персанажаў добра спрацоўвае на вырашэнне асноўнай аўтарскай задумкі — падаць Усяслава Чарадзея сынам свайго часу, але адначасова паказаць, які ён у сваіх справах, памкненнях і абганяў яго. І не адзін быў. Поруц — надзейныя людзі, без якіх як без рук.

«Залотой амулет» — традыцыйнае жыццёпаісанне галоўнага героя ад яго нараджэння да адыходу ў вечнасць. Гэта не проста біяграфія, а біяграфія мастацкая. Іван Саверчанка, добра ведаючы асаблівасці жанру, будзе твор так, каб гэта быў не проста аповед аб тым, што вядома аб жыцці Усяслава Чарадзея. У неабодных месцах і не абмяжоўваецца мастацкім доммыслам. У творы знайшлось месца і пейзажным замаляўкам, лірычным адступленням. Усё для таго, каб лепш паказаць не толькі час, у якім жывуць гэты палацкі князь, але і дух, калі містычнае, а ў сённяшнім разуменні ўжо легендарнае, суседнічала з рэальным.

Найбольш упэўнена Іван Васільевіч адчувае сябе ў самым пачатку твора.

Фота Кастуся Дробіва.

Іван Саверчанка.

Праўдзіва, пераканаўча пададзена атамасфера тагачаснага Палацка. Нібта сам прысутнічае ў даўнім горадзе, які сцішыўся ў прадчуванні нараджэння іду, а што ён адбудзецца, — ніякага сумнення. Вешчун неаднойчы аб гэтым нагадваў. Таму, калі наступіў час здзяйснення прадказання, усіх напоўніла і трывога, і радасць, да якіх дадаліся і дагэтуль невядомыя пацуды, бо нічога падобнага раней не назіралася:

«Полоцкий детинец молчал. Город тревожно ждал рождения княжича-наследника. На севере в небесах горел-бушевал страшный огненный Змей. Он похлал жаром, окрашивая все небо в багряный цвет. Окрестность сплошь сияла, дрожала от испуга и ужаса.

Близилась полночь. Глаза семи ведьмаков-волхов, прибывших в детинец, светились: их вековая надежда вскоре должна была осуществиться. «У небесного Змея родится человек-богатырь. Душа его будет связана с живым и мёртвым миром. И он сможет слышать голоса земли и воды, господствовать над людьми и хищными зверями», — уверенно шептались колдуньи.

Природа таксама неабьякавая да таго, што адбываецца: «Двина величественно вздыхла, изредка выворачивала внутренности, выявляя сдерживаемую мощь. Стремительная Полота врезалась в могучее тело Двины, мгновенно поглощала его и исчезала в чреве реки».

Патрыяшчы чытач у напружанні, аўтар паведамляе аб тым, чаго ўсе з такім нецярпеннем чакалі: «Ведьмаки не ошиблись. Как они и ожидали, на землю пришел князь-богатырь. Мальчик появился на свет с родимой отметиной на голове — знаком могучего рыцаря. Колдуньи посоветовали матери навязать на сметку младенца воинскую повязку: «Пусть княжич никогда её не снимает. Она позволит быть ему сдержанным и миролюбивым».

Назва аповесці ўспрымаецца сімвалічна. Дасягнуўшы сталасці, Усяслаў Чарадзеі быў урачыста пасвечаны ў рыцары. Вядзьмак Амеція надзеў яму на шыю ланцужок з залатым амулетам, «на подвеске чётко просматривалось изображение Перуна — могучего бога грома и молнии, который сидел на коне, вооружённый тяжёлым молотом, луками и стрелами». Скажаў тады вядзьмак: «Этот древний амулет имеет непероющую силу. Он даст тебе, княжич, власть над людьми, всегда будет надёжно защищать от вражеской стрелы и меча, отведет беду и болезни».

Амулет, якім уганаравалі Усяслава Брачыславіча, калі глядзець шырэй, — своеасаблівы абярэг для ўсёй Беларусі. Ён абараняў не толькі яго самога ад многіх бед. Пачынаючы ад Усяслава Чарадзея, гэтага знакамітага палацкага князя-дзяржаўніка, ён, па сутнасці, абараняў і народ беларускі на шматвяковым шляху яго развіцця, спрыяў станаўленню.

Сімвалічная назва і яшчэ адной кнігі Івана Саверчанкі — «Ладзя сокровищ», у якой прадстаўлены творы беларускіх пісьменнікаў XIX — пачатку XX стагоддзя. Ладзёй усходнія славяне называлі свае судны, на якіх ужо ў VII стагоддзі паспяхова плавалі з «варагаў у грэкі». А літаратура, мастацтва, культура ў цэлым, з'яўляючыся духоўным скарбам, таксама здатны пераадолець вялікі шлях. І ў часе, і ў адлегласці.

Іван Васільевіч паспяхова абжывае і жанр гісторыка-дакументальных хронік: «Рыцар», «Рой», «Нашэсце», «Трыумф». Кожная з іх адметная не толькі жанравым вызначэннем. Відавочна, як у яго творчасці ўзмацняюцца празаічныя элементы, а тое, што было ў сапраўднасці, падмацоўваецца ўдалай рэканструкцыяй як абставін, калі адбывалася пэўнае дзеянне, так і асобных момантаў з жыцця тых, пра каго расказваецца. Дасягнуць гэтага Іван Саверчанку-празаіку дапамагае Саверчанка-гісторык літаратуры, які, надаючы вялікае значэнне творчай фантазіі, прытрымліваецца і звестак, што захаваліся ў пісьмовых крыніцах. Тым самым гістарычная рэканструкцыя мацуецца на празорлівай інтуіцыі.

Хтосьці з выдатных дзеячаў сказаў: «Калі чалавек з мінулым на «Бы», то сваёй сьведомасцю ён заўсёды на «ты»». У тым сэнсе, што паважныя адносіны да падзеі даўніх, людзей слаўных сведчаць, наколькі той, хто прытрымліваецца гэтага прынцыпу, і сам адбыўся як асоба. Як гэта праўдзіва, і пацвярджае жыццё і творчасць доктара філалагічных навук прафесара Івана Саверчанкі.

Ганарыцца сваім, далучаць суайчыннікаў да таго, што шмат у чым накрылася пылам часу, безумоўна, вельмі важна. А таксама каб гэтыя набыткі сталі вядомымі і прадстаўнікам іншых народаў. Дбаючы пра гэта, Іван Саверчанка падрыхтаваў кнігу «Памятнікі літаратуры Беларусі X—XVIII веков», у якую ў яго перакладзе на рускую мову ўвайшлі найбольш значныя творы такіх выдатных майстроў мастацкага слова, філасофскай думкі, як Кірыла Тураўскі, Францыск Скарына, Сымон Будны, Васіль Цяпінскі і іншыя.

Усё на даследчыкі і пісьменнікі рахунку Івана Васільевіча 12 фундаментальных манаграфій і звыш 300 артыкулаў і раздзелаў. Ён напісаў 3 літаратурна-мастацкія кнігі, а таксама падрыхтаваў 6 выданняў помнікаў беларускага пісьменства і шэдэўраў нацыянальнай літаратуры X — пачатку XX стст. Лаўрэат Міждзяржаўнай прэміі СНД «Зоркі Садружнасці» і Нацыянальнай літаратурнай прэміі. Шмат робіць Іван Саверчанка і як дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Неспэрадна пад яго кіраўніцтвам падрыхтаваны адзін доктар і тры кандыдаты навук.

Усё, што зроблена і робіцца ім, — не толькі важкі ўклад у развіццё нацыянальнай акадэмічнай навукі. Гэта і своеасаблівы абярэг ад манкурцтва, бяспаміцтва для кожнага, хто далучыцца да яго творчасці. Сустрэўшы сваё 60-годдзе, несумненна, і далей будзе працаваць гэтаксама плённа, мэтанакіравана вяртаючы гістарычную памяць, а іншым паказваючы ў гэтым прыклад.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Слухаючы народ

Сярод выданняў, падрыхтаваных да 100-годдзя беларускай акадэмічнай навукі (яны, як і трэба было чакаць, з'явіліся ў выдавецтве «Беларуская навука»), — і калектыўнае даследаванне (укладанне і агульная рэдакцыя І. Дубянецкай і С. Санько) «Трошкі бліжэй да Сонца, трошкі далей ад Месяца. Беларуская народная філасофія». Такую нечаканую і арыгінальную назву падказваў не хто-небудзь, а сам Уладзімір Караткевіч.

Безумоўна, Уладзімір Сямёнавіч і не здагадаўся, што прыйдзе час з'яўлення такой кнігі, ды яшчэ без яго ўдзелу. Але што не быў абыякавым да ўсяго таго, пра што ў ёй гаворыцца, сумнявацца не даводзіцца. Інакш бы і не з'явілася яго гістарычная проза. Толькі не ў традыцыйным яе разуменні. Кажучы словамі аднаго з найбольш вядомых даследчыкаў яго творчасці Анатоля Вераб'я, гісторыя цікавіла Уладзіміра Караткевіча «пераважна як прытча, легенда і ў тым плане, які ўплыў зрабіла яна на духоўнае жыццё народа, на яго грамадскую свядомасць. Письменніку характэрна рамантычнае, фальклорна-легендарнае асэнсаванне мінуўшчыны».

Уважлівае знаёмства з яго творами і падказала даследчыкам і складальнікам кнігі, як лепш назваць яе. Ёсць жа ва Уладзіміра Сямёнавіча казка «Чортаў скарб», у якой апавядаецца пра тое, што даўным-даўно адбылася «ў нейкім прыгожым краі, трошкі бліжэй да Сонца і трошкі далей ад Месяца, у краі, багатым залатымі нівамі, празрыстымі рэкамі, сінімі азёрамі ды цёмнымі пушчамі... Словам, у тым краі, дзе мы з табою жывём, сталая, а можа, і цяпер стаіць, адна хага». Ды і адна з п'ес Уладзіміра Караткевіча называецца «Трошкі далей ад Месяца...».

Для назвы раздзелаў і падраздзелаў кнігі таксама ўзяты цытаты з твораў, выказванняў пісьменнікаў. Да ўсяго кожны падраздзел пачынаецца эпіграфам. Прыцягненне аўтараў шырокае. Суседнічаюць сучасныя літаратары і мыслары. Яны на роўных адчуваюць

сябе з тымі, хто жыў у эпоху Сярэднявечча, Рэнесансу, Рэфармацыі, Асветніцтва. Падобны прыём выкарыстаны для таго, каб чытач атрымаў як мага больш поўнае ўяўленне і аб тым, як народнае светабачанне пэўнай з'явы ўспрымалася тымі, хто меў да яе прафесійнае дачыненне. Пры гэтым маючы да ўсяго рознае ўспрыманне. З чымсьці пагаджаючыся, надаваў яму новае гучанне. Маючы сваё разуменне прадмета гаворкі, нешта ўдакладняў, асэнсоўваў глыбей, а то і аспрэчваў, выказваючы рэзка супрацьлеглы думку.

Тым самым часы і адлегласці збліжаюцца, мінулае ўрываецца ў дзень сённяшняга. Такое адчуванне, што з гістарычнага напластавання чуваць голас нашых далёкіх продкаў. Мы не ведаем іх імёнаў і ніколі не даведаемся. Адно сумнення не выклікае: гэта гаворыць беларускі народ. Не важна, кім тады былі тыя, хто па-свойму ўяўляў свет і Сусвет. Не так і істотна, каму пакланяліся яны, каго і што адпрэчвалі. У што верылі, а чаму душа іх працівілася. З крывічоў, дрыгавічоў, радзімічаў, палян, а пазней ліцвінаў пачыналіся мы, беларусы. Лепш ведаць іх — значыць, і саміх сябе.

Гэтым пазнанню і дапамагае кніга «Трошкі бліжэй да Сонца, трошкі далей ад Месяца». Не толькі ўдала падобраным, кампанаваным, асэнсаваным і паддзеным матэрыялам, але і стварэннем належнага візуальнага раду. Выявы з ілюстраваных манускрыптаў, а таксама друкаваных выданняў XV — XVII стагоддзяў яшчэ больш набліжаюць час даўні, дазваляюць кожнаму, хто знаёміцца з гэтым даследаваннем, даведацца, як дапытлівыя нашы продкі, самі таго не разумеючы, пачыналі ўсведамляць сябе народам. Пакрысе выкрэшталізоўвалася тое, што Янка Купала афарыстычна акрэсліў жаданне «людзкім зваццям». А вокладка даследавання — нібы ўваходныя дзверы ў храм народнага Адраджэння. На першай старонцы яе — травора «Сонца маладзиковое і сілы нябесныя» з Бібліі Францыска Скарыны, на чацвёртай — аркуш 16 «Кайн і Авель» з Бібліі Васіля Корана.

Нічога падобнага на гэтае даследаванне ў Беларусі не было, што само па сабе, безумоўна, важна. Істотна і тое, што кніга, у аснову якой пакладзена нямала спецыфічнага матэрыялу (таму не абышлося без навуковых тэрмінаў) не толькі не адштурхувае ад сябе шараговага чытача, але і выклікае вялікую цікаўнасць. Пацвярдзэнне таму — за кароткі час яна вытрымала два выданні.

Не менш важна і іншае, а калі добра разабрацца, то яшчэ і ў большай ступені істотнае. На гэтым засяроджана ўвага і ў «Заключэнні»: «Выкананае даследаванне — першая не толькі ў Беларусі, але і ва ўсёй еўрапейскай (і шырэй — заходняй) навуцы спроба даследавання этнафіласофіі народа, прыналежага да еўрапейскай культуры. Гэта прывяла да працягнення беларускай народнай традыцыі светамыслення як інтэлектуальнай перадгісторыі Беларусі і беларускага народа на аснове цэласнай рэканструкцыі яго аўтэнтчнага светабачання, кагнітыўнага асноў, сацыяльных мадальнасцей і аксіялагічных канцэптаў».

Для назвы раздзелаў і падраздзелаў кнігі таксама ўзяты цытаты з твораў, выказванняў пісьменнікаў. Да ўсяго кожны падраздзел пачынаецца эпіграфам. Прыцягненне аўтараў шырокае. Суседнічаюць сучасныя літаратары і мыслары. Яны на роўных адчуваюць сябе з тымі, хто жыў у эпоху Сярэднявечча, Рэнесансу, Рэфармацыі, Асветніцтва. Падобны прыём выкарыстаны для таго, каб чытач атрымаў як мага больш поўнае ўяўленне і аб тым, як народнае светабачанне пэўнай з'явы ўспрымалася тымі, хто меў да яе прафесійнае дачыненне.

Сам сябе не пахваліш? А калі ёсць за што?! Ды яшчэ і падказка іншым даследчыкам. Не спыняцца ў гэтым кірунку, глыбей пранікаць у нацыянальную этнафіласофію. Вобразна кажучы, слухаць народ. Беларускі народ! Яго не трэба вучыць, як жыць. У яго неабходна вучыцца. Прытым сягаючы і ў мінулае, у якім так шмат таго, што патрэбна і сёння. Іншым народам таксама.

Еўдакім ДРОМІН

Выпрабаванне магіяй

Летас у прыватным выдавецтве Віктара Хурсіка свет пабачыла новая кніга Таццяны Сівец, вядомай журналісткі, паэтэсы, лаўрэаткі многіх літаратурных прэмій. Зборнік пад рамантычнай назвай «Заўтра будзе сонца!» змяшчае ў сабе п'есы, напісаныя аўтаркай «цягам апошніх пятнаццаці гадоў». Выданне склалі пераважна дзіцячыя творы, але маюцца ў ім і тэксты для больш дарослай аўдыторыі. Некаторыя ўжо паспелі атрымаць сцэнічныя ўвасабленні, іншыя толькі чакаюць свайго часу.

Амаль усе п'есы ў новым зборніку Таццяны Сівец (за выключэннем хіба што адной — «Куды прапала малпа Маня?») не маюць жанравага вызначэння. Складана сказаць, аўтарка наўмысна рассоўвае такім чынам праслаўленыя рамкі альбо гэта абумоўлена нейкімі іншымі прычынамі. А ўсё ж зразумець, які канкрэтна ў дадзены хвіліну перад табою твор: просценькая павучальная казка для дзяцей малодшага ўзросту ці замаскіраваная пад такую казку пранізлівая трагедыя аб Вялікім тэроры — атрымліваецца не адразу.

Зрэшты, абраны падыход спрыяе больш глыбокаму чытанню, прымушае рэцыпіента ні на секунду не паслабляць увагу. Паказальнай у гэтых адносінах з'яўляецца п'еса «Амазонкі», якой выпала адкрываць кнігу. У цэнтры гісторыі — эпізод з жыцця паспяховага тэлеведучай Карыны Васілевіч. За сваю папулярнасць гераіня плаціць дарага — уласнай рэпутацыяй: людзі яе недалюбаваюць, і зусім не беспадстаўна. Аднак нечакана (як тое заўсёды і бывае) у жыццё грубай і вечно азлобленай Карыны ўмешваецца хвароба — рак грудзей.

Учора яна смялася з мамолага, якога запрасілі госцем на шоу, а сёння звяртаецца да яго па дапамогу. У экстрэмальнай сітуацыі Таццяна Сівец заканамерна прымае бок гераіні, суперажывае яе трагедыю, але забывае прытым далучыць да таго і чытачоў. Эпізод назад Карына зняважліва раскідвае па студыі старонкі

неўпадананага ёю сцэнарарыя, а цяпер, калі ад яе ўсе адварочваюцца, гэтакі калектыўны байкот чамусьці выстаўляецца як здрадніцтва. Такі перакос не дазваляе з поўнай упэўненасцю гаварыць аб закладзенай аўтаркай ідэі.

Кампанію «Амазонкам» на старонках кнігі склалі шматлікія дзіцячыя п'есы. Дзве з іх — «Брык і Шуся шукаюць лета» і «Не расказвай мне казкі» — ужо пастаўлены ў Тэатры юнага глядача — у 2010 і 2018 гадах адпаведна. Яшчэ некаторыя могуць быць знаёмы чытачам па кніжках прозы, а вось астатнія сюжэты ўбачылі свет упершыню. У творах «КМЧ: курсы маладых чараўнікоў» і «Шафа» аўтарка, наступуючы «Сіняй птушцы» Метэрылінка (зрэшты, яе ўплыву не пазбегла ніводная п'еса для дзяцей), выпрабаввае сваіх герояў магіяй.

Толькі калі ў бэльгіяца дзеці пусканы ва ўяўную вандроўку па тым свеце, то ў беларускай пісьменніцы —

па народных паданнях і міфах. Так, у «КМЧ» галоўная гераіня, дзяўчынка трынаццаці гадоў, воляю аўтаркі трапляе ў чароўны лес, населены дзівоснымі істотамі: ад Ката Варгіна, караля кашэчага царства, і Жалгіуна-Каралюса, караля царства вужовага, да старога Варлівокі і вечна маладога Кляскуна. За аснову ўзяты не заезджаны матэрыял, да таго ж драматург вельмі па-майстэрску перастаўляе акцэнтны ў вядомых усім гісторыях.

Бадай, найбольш цікавай п'есай у зборніку стала перадапошняя — «Шафа». Калі ў іншых тэкстах праступаюць сляды метэрылінкаўскага сімвалізму, то ў «Шафе» можна пачуць (прабачце за каламбур) і водгаласы творчасці Купалы, а канкрэтна — «Тутэйшы» (розніца паміж персанажамі ўзмацняецца моўным канфліктам). Акрамя таго, твор вылучае смелая тэма — жаклівы падзеі 30-х гадоў вачыма нявінных дзяцей. Аўтарка не баіцца пакідаць наміркі на педафілію, гвалт, не баіцца пазбавіць дарослую аўдыторыю хэпі-энду. Фармальна ён тут захаваны, але, чытаючы паміж радкоў, разумееш, што далёка не ўсё так адназначна.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Знакі прыналежнасці і абароны

Адной з прыкметных навінак кніжнага рынку апошніх месяцаў, тэматычна блізкіх нашай газеце, стала рускамоўнае навукова-папулярнае выданне «Гісторыя беларускіх кніжных знакаў XVI—XX стст.», якое нядаўна пачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда». Падрэаграфічнае даследаванне, здзейсненае вядомым бібліяфілам, калекцыянерам гравор і экслібрэсаў Алегам Судлянковым, азнаменавала сабой заснаванне новай серыі — «Гісторыя кнігі. Гісторыя кнігі».

ліняных дошчачках у бібліятэцы асірыйскага цара Ашурбанипала, што месцілася ў яго палацы ў горадзе Ніневіі. Знаходкі адносяцца да VII ст. да нашай эры.

Навукова-папулярнае выданне «Гісторыя беларускіх кніжных знакаў XVI—XX стст.» адрасавана шырокаму колу чытачоў. Яно спадабаецца ўсім, хто цікавіцца гісторыяй беларускай кнігі і мастацтвам гравюры, дзякуючы якому на працягу выкоў ствараліся экслібрэсы. «Як часта, узяўшы ў рукі старадаўнюю кнігу, мы не звяртаем увагу на адціснуты на вокладцы герб альбо не заўважаем прыклеенага з унутранага боку лістка з лацінскім надпісам «Ex libris...», то-бок «З кнігі...», а яны могуць расказаць аб многім», — запэўнівае анатацыя.

Навінка Выдавецкага дома «Звязда» аформлена адпаведна заяўленай тэме. Вокладку выдання ўпрыгожвае свое-

асаблівы суперэкслібрэс, ролю якога выконвае кніжны знак беларускага вучонага Мікалая Каспяровіча, зроблены мастаком Яфімам Мініным у 1925 годзе. Вядома, гаворка не ідзе аб цісненні, з дапамогай якога ствараюцца сапраўдныя суперэкслібрэсы, але ідэя счытваецца. Унутраны бок вокладкі аздоблены звычайнымі экслібрэсамі — выкарыстаны работы нашых мастакоў Льва Алімава (1997) і Юрыя Якавенкі (2006).

З кнігі мы даведваемся аб тым, дзе і чаму з'явіліся кніжныя знакі, наколькі паспяхова яны спраўляліся з абаронай маёмасці ад крадзяжу, у каго з беларускіх палітычных дзеячэў мінулага на ўтрыманні была найбуйнейшая прыватная бібліятэка, з якіх крыніц папаўняліся яе фонды ды шмат іншых цікавых рэчаў. Ілюстрацыі, што суправаджаюць выданне, дазваляць прасачыць гісторыю развіцця графічнага мастацтва на працягу некалькіх стагоддзяў: «ад цяжкага і строгага барока» першых радзівілаўскіх знакаў да сучаснай гравюры.

Паводле даследчыка Алега Судлянкова, экслібрэсы, зыходзячы з іх зместу, падзяляюцца на пяць разнавіднасцей: геральдычныя, сюжэтыныя, вензелевыя, шрыфтавыя і змяшаныя. Адпаведна, гісторыя беларускіх кніжных знакаў павінна «разводзіцца» па некалькіх асноўных напрамках:

геральдычныя экслібрэсы збораў беларускай знаці і шляхты, уласніцкія знакі бібліятэк мяшчан і абывацеляў, знакі збораў навучальных устаноў і розных грамадскіх арганізацый, а таксама экслібрэсы рэлігійных аб'яднанняў і служыцеляў культуры.

Пэралічаныя тэмы вынесены ў змест асобнымі раздзеламі. Дадаткова разглядаюцца традыцыйныя кніжныя знакі некаторых найбольш праслаўленых княжацкіх родаў, рукапісныя экслібрэсы і экслібрэсы XX стагоддзя. Па меркаванні Алеся Карлюкевіча, выданне Алега Судлянкова можна лічыць новым этапам у развіцці айчынай экслібрэсістыкі,

Экслібрэс бібліятэкі Іераніма Фларыяна Радзівіла.

дастойным працягам кнігі Аляксандра Шлюбскага «Exlibris'ы А. Тычыны», якая выйшла амаль сто гадоў таму (1928) і засведчыла зараджэнне цікавасці да кніжнага знака.

Мікіта ШЧАРБАКОЎ

Мудрасць Усходу, прамоўленая па-беларуску

Амар Хаям — велічыня сусветнага маштабу. Старажытны Усход ведаў яго ў першую чаргу як выдатнага навукоўца — матэматыка, фізіка, астранома, філосафа. У сучасным свеце ён больш вядомы як паэт, стваральнік арыгінальных філасофскіх лірычных твораў. Яго творчасць мае глыбінны сэнс, таму з часам не страчвае актуальнасці. У Выдавецкім доме «Звязда» пачыла свет выданне Амара Хаяма на беларускай мове. Кніга нарадзілася з ініцыятывы і дзякуючы фінансавай падтрымцы Пасольства Ісламскай Рэспублікі Іран у Рэспубліцы Беларусь. «Выбраныя старонкі» — гэта важкі, ґрунтоўны крок на шляху ўмацавання беларуска-іранскага сяброўства.

Кніга змяшчае творы з літаратурнай спадчыны мыслара ў перакладзе Рыгора Барадуліна, Віктара Шніпа і Генадзя Аўласенкі. Беларускія пісьменнікі ў сваёй індывідуальнай аўтарскай манеры здолелі ўдала перастварыць рубай іранскага паэта, перадаўшы мудрасць, глыбіннасць, філасофію, якія закладваў у свае вершы аўтар. Пра Амара Хаяма кажуць, што ён жыў адначасова ў двух вымярэннях — зямным і вышэйшым. Яго творы адпаведна і ўспрымаюцца. Суфійская паэзія, майстрам якой быў Хаям, характарызуецца асаблівай мовай, у якой словы акрамя звычайнага, вонкавага значэння маюць і іншае, значна глыбейшае.

Чытаючы вершы Амара Хаяма, можна атрымліваць асалоду ад іх павярхоўнага зместу і ўспрымаць даслоўна як гімн радасям жыцця, прыгажосці, каханню. Аднак асабліва цікавае уяўляе чытанне вершаў на той мове, дзе словы змяняюць свой сэнс у залежнасці ад кантэксту і ад узроўню свядомасці чытача, дзе «ганчар», напрыклад, сімвалізуе творцу, «поўны збан» — меру чалавечага жыцця, «ружа» — увасабленне прыгажосці і пачуццёвай асалоды:

*А ганчар такі вылепіў чары галоў
І ганчарства ў майстэрства высокае ўзвёў,
Чару дном дагары над сурзткай жыцця ён паставіў
І напоўніў гаркотай яе да краёў.*

Амар Хаям сцвярджаў, што чалавек пасля смерці трапляе ў іншы свет — вымярэнне, дзе няма месца клопатам, несправядлівасці, дзе пануюць эйфарыя і спакой. Паэт сваімі вершамі імкнуўся змяніць свет у лепшы бок, заклікаў жыць без смутку і болю, не клопатамі пра будучыню ці мінулае, а сапраўдным жыццём.

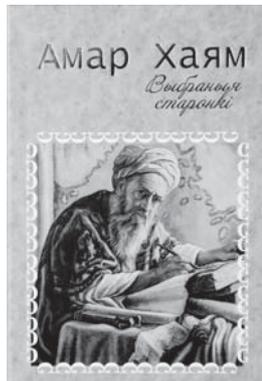
У змятае адсутнічаюць традыцыйныя шматпластовыя вобразы Усходу і іншасказальнасць. Наадварот, аўтар піша проста і даступнай мовай, выказвае думкі ў змястоўных выразях, не перагружаныя сінтаксісам ці дадатковымі канструкцыямі. Сцісласць і зразумеласць — асноўныя стылістычныя рысы творчасці Амара Хаяма. Паэт выкарыстоўваў у вершах незвычайныя і арыгінальныя метафары, што надаюць ім пэўнай рамантычнасці. Мастацтва перакладу дазваляе зведаць мудрасць праз выдатна падобраныя беларускія словы, якія, здаецца, яшчэ больш чула і пранікнёна адлюстроўваюць сэнс твораў.

Каханне стала важным канцэптам у творчасці іранскага паэта. Яго адносіны да гэтага пачуцця часам былі палярнымі — ад захаплення каханнем і яго аб'ектам да глыбокага жалю, што яно часта руйнуе жыццё чалавека. Амар Хаям заўсёды станоўча, з павагай выказваўся пра жанчыну, заклікаў шанаваць іх і рабіць ішчаслівым, бо для мужчыны каханая — найвялікшая каштоўнасць. Каханне і любоў для паэта — паняцці шматгранныя.

Ён часта выкарыстоўваў паняцце «любоў», разважаючы пра сяброўства. Сяброўскія адносіны лічыў вялікім дарам: «Сябры, як разам нас збярэцца многа, давайце цешыцца красой адзін з другога...»

Філасофія паэта мае шмат падобнага з гуманістамі эпохі Адраджэння, дзе мэта творцы і вяршыня твора — сам чалавек:

*А мэта усяго тварэння — мы,
Вачэй спазнання азарэнне — мы,
Круж свету гэтакіма нібы пярэцёнак,
Дзе лепшы камень без сумнення — мы.*

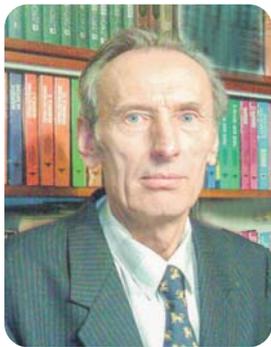

Лірычны герой Амара Хаяма — гэта чалавек, які ставіць пад сумненне веру, радуе сябе, сціплы ў патрэбах і неабмежаваны ў магчымасцях розуму, глыбінні разваг. Разважаючы пра сэнс жыцця, Амар Хаям прыходзіў да высновы, што чалавек — госьць гэтага свету на пэўны час, таму важна наталіцца кожным момантам, шанаваць дробныя радасці. Паэт лічыў, што мудрасць жыцця заключаецца ў прыняцці падзей, ход якіх ад цябе не залежыць, і ўменні вылучыць у гэтых падзеях станоўчыя моманты.

Дапоўніў «Выбраныя старонкі» сваімі графічнымі малюнкамі беларускі мастак азербайджанскага паходжання Каміль Камал. З дапамогай іх чытач зможа больш пранікнуцца светам усходняй мудрасці, філасофіяй слова.

Рубай Амара Хаяма не страчваюць важкасці ўжо сотні гадоў пасля іх стварэння. Метафарычная і лёгкая мова, надзённасць тэм і агульны пасыл таго, што варта заўважаць прыгожае ў кожным дні, ставіцца да жыцця як да найвялікшага дару, — усё гэта важна і актуальна для чалавека XXI стагоддзя.

Дзясна КАЗІМРЧЫК

Дзмітрый ДЗЕМІДОВІЧ

Кветкі памяці

Зноў расцвітаюць рамонкі ў палях,
Памяць вяртае ў былое.
Светлы агеньчык у мілых вачах —
Гэта святло залатое.

Вернецца, вернецца ўсё, што прайшло,
Збудзецца тое, што будзе.
І разальцеца жывое цяпло.
Вецер любоў не астудзіць.

З неба глядзіць залаты маладзік,
З хітрасцю так пазірае,
Быццам сказаць хоча ён:

— Паглядзі,
Ночка якая святая!

Вернецца, вернецца ўсё, што прайшло.
Збудзецца тое, што будзе.
І разальцеца жывое цяпло.
Вецер любоў не астудзіць.

Лёсам з другой звязан быў на гады,
Жонкай ты стала другога,
Толькі прыходзім з табою сюды —
Памяць, як сведка былога.

Вернецца, вернецца ўсё, што прайшло,
Збудзецца тое, што будзе.
І разальцеца жывое цяпло.
Вецер любоў не астудзіць.

Коласаўскі шлях

Уздоўж дарогі лес сасновы,
Бярэзак купкі іншы раз,
А дрэвы ў восеньскіх абновах
Стаяць, нібыта напаказ.

Іду я «Коласаўскім шляхам» —
Навокал цішы і спакой.
А нада мною неба дахам,
Бусловы клёкат нада мной.

Стаяць драўляныя скульптуры.
Давайце трохі памаўчым!
Героі твораў на натуру
З кніг выйшлі, быццам адпачыць.

Стаіць Міхал у задуменні,
А побач — смеінае дзіця.
Застылі вечнасць і імгненне
У непаўторнасці жыцця.

І ўюцца пчолкі ў «Пчол падглядзе»,
А Ганна ў клопаце сваім
Заўжды падкажа і дарадзіць
Малодшым дзецкам і старым.

Гляджу на лес у прыгажосці,
На твары постацей жывых.
Як добра, што я тут не гасцем,
А, як зямляк, сярод сваіх.

Душа ж у нейкім прадчуванні
Сустрэчы з чым ці, можа, з кім...
Я закаханы светлым раннем
У родны край мой на вякі.

Мне з ім ніяк не развітацца —
Няма ні кропелькі маны.
І нездарма ж мне ноччу сняцця
Аб родным краі кветкі-сны.

Апаленая памяць

Шумяць вершалінай таполі.
Падняўся асінік, ліпняк.
Раней было чыстае поле,
Але не жытнёвае поле,
А поле ваенных атак.

Акопы зраўняў час з зямлёю,
Але дзірван злёгка капні —
Накатаў бярвенне гнілое

Адбіткам далёкага бою,
І памяць апаліць агні.

І выстраліць памяць прыцэльна,
Ды выхапіць раптам фрагмент,
Нібыта і сам ты удзелнік
Той жудаснай бойкі, смяртэльнай —
Бы кадры ад кіналент.

Шумяць верхавінай таполі,
Глядзяць на шашу — светлы шлях.
Няхай жа ніколі
Тут міны не рвуцца на полі,
Не гінуць салдаты ў баях.

Неба

Зверху падала хісткае неба,
Пралівалася цёплым дажджом,
Каб пасля стаць вясною і хлебам,
Гронкай бзю пад мільым акном.

А затым запалала вясёлкай —
Разнаколерным яркім святлом,
Што свяціла над родным пасёлкам
Паўкаронаю і паўвянком.

І глядзіш ты, як зачараваны,
На прыроды святую гульню,
На дзівосны міраж без падмана,
На нябёс незвычайнае «ню».

Сам святлееш душою і целам.
І ўсе мроі — адна чысціня.
І на ўсім свеце Божым і белым
Не знайсці мне найлепшага дня.

Кацярына ЯНЧЭЎСКАЯ

Гукі сонцастаяння

Небасхіл

І белая зіма, і лініі жыцця.
Прастора сэрца абдымае словы.
І лініі гучаць сусветамі размовы,
рамонкамі ў снезе адкрыцця.
І лініі плывуць валожкамі прадмесцяў,
лілямі з карцін дзівосных мастакоў.

...Алоўкам белым на паперы чорнай
ты пакідаеш голас свой,
зіма.

Шматгалоссе

Заблытаўся ў шэрым
снежань.
Сонца — абрысы маскі
з аркамі старых паркаў.
Драўлянай званіцы
госці —
гіль і сініца —
шукваюць сваё шматгалоссе
ў спанечнікавых прыгодах.
Сонца ў сардэчных скляпеннях —
алей для лампады.
У шэрым трымценні
снежань
шуквае
святло Раства.

Календула

Замаразкі.
Іспыт:
Зберагчы цеплыню
Да наступнага лета.
Да наступнага пытання
Пра сутнасць цеплыні.

Яскравую календулу
Прыкладвае
Да сваіх мазалёў
Мароз.
Хуткапыльны календар —
Terra incognita.

* * *

Стыхія чакання —
Віртуозна чэпця
На востраве
Колкай шэрані.
Панцыр чакання —
Сыравіна віны і палёту.
Кантрасты
На фоне падманнага «мы».
Невад. Чаканне.
...Птушка злавіла
Рыбу
У возеры немамы.

* * *

Завяя памяці.
Залежнасць ад самоты.
Льдзінкі Ль-дэ-Франс
У музычнай Лідзе.
Правобразы на востраве
жывуць.
Вуліцы
стараго горада

іграюць
вінаграднай костачкай
на целе
віяланчэлі...
У гуках — прарадзімы бег.

Ледзяны сум

Немагчыма акрэсліць межы
таго рэчыва, што ліецца
скрозь раницу болю.
Пранізлівыя абрысы.
Пранізлівыя аскепкі.
Пранізлівыя сустрэчы.
Грукат. Патрэскае лёд на вуліцы.
Патрэскаюць хмары ў печыцы.
На беразе ўласнай раны
немагчыма азірнуцца
на даляглядзі,
бо рана — тваё суцэльнае,
маленькае, нямоглае «я»,
твая раница,
што гуляе вострымі льдзінкамі
на наверхні
ўсходу сонца.
Незнаёмае нешта ўдалечыні
працінае сутонне цела.
Зімовае сонца на скронях.
Стыхіра малення.

Яўген ГУЧОК

Многа слоў у чалавецтва

* * *

Як многа слоў у чалавецтва,
Як мала ў яго душы...
Паэт, імкніся з небам быць у спаёмстве,
І мени заземлена пішы.

* * *

Ні на гады,
Ні на вякі
Крапаюць вершаняты —
Чарвякі.

* * *

Нецікавым у часы нецікавыя
Вельмі цікава жывецца;
Божа, а цікавым,
Дзе ім падзецца?!

* * *

З Богам на словах... —
Такіх надта многа,
А з Богам у душы...
Дзе ты, нябога?!

* * *

Карысным выкапням неба
Месца ў душы чалавека;
Зямлі карысным выкапням
У страўніку месца ад веку.

* * *

Ад празмернае
Апекі

Множачка маральныя
Калекі.

* * *

Няма ў маёй хаце такога смецця,
Якое людзі выносяць у свет,
Жыву ў адзіноце, але не ў сакрэце,
І ўсё ж я — нібыта анахарэт.

А вы, дарагія мае ягамосці,
Прыходзьце ў хату маю і выносьце

Кавалёў сшытак

Вясковінкі

Вінцук САРБЕЎСКИ

Павячэралі. Кот няспешна мысця на гасцей. Мама аглядае мае чаравікі. Незадаволеная ставіць на месца, кажа бацьку:

— Рады няма з гэтым абуткам: што ні купі, усё пакрывацца. Трэба, мусіць, хлопца да каваля звадзіць.

Бацька дарабіла свае справы, корпаецца ў скрыні з інструментам:

— Чаму не звадзіць, зваджу. Заўтра і пойдзем.

Хоць я побач, сяджу на табурэтцы, хітаю босымі нагамі — на мяне ніхто не звачае. Усё адно як забыліся, што іх хлопец тут.

Чаравікі былі куплены бабуляй. Аднойчы раніцай старая паклікала мяне, дзелавіта пасадзіла на зэдлік. Узяла з кута венік, выламала трэску, прыклала да падэшвы. Падраўняла, лішнія адрэзала. Са знятай меркай адправілася ў горад купляць падарунак унуку. Вось бабуліна абноўка, зношаная дачасу, і перапоўніла бацькоўскае цярпенне.

Не раз, калі мама ўкладвала мяне спаць, лёгенька пастуквала пальцам па пятцы і прыгаворвала: «Кую, кую ножку, паеду ў дарожку...» Але ж гэта такая дзіцячая забаўка перад сном. Каб ногі хуценька схаваліся пад коўдру. Навошта ж ісці да каваля, ды яшчэ з чаравікамі?

На кухні я сядзеў моўчкі, занурываўся як шашок. Пазней перапытаў:

— Мама, а чаму да каваля? Што ён будзе рабіць?

— Ды што ён звычайна робіць? Возьме малаточкі розныя, ножкі моцна зацісне. Дзе крывенька — падстуквае, падаб'е, выпрастае. Чаравікі будуць доўга насіцца.

Розныя малаточкі мяне зацікавілі. А калі гэта будзе не горш за «Кую, кую ножку», то чаму не схадзіць:

— Добра, пайду да каваля. Няхай раўняе.

Адзін раз, не падумаўшы, я ўжо даў згоду. Калі захварэў, мама адвела ў вясковую паліклініку. Там таксама было шмат цікавага, што магло б стаць маімі цацкамі.

Доктар уважліва аглядзеў, выслушаў халоднай бірулькай: «Застаяцеся!» А якое там «застаяцеся», калі бацькам трэба на працу, старэйшыя ў школе, а бабуля гасцюе ў цёткі. Мама ўгаворвае пару дзён пабыць самому ў бальніцы, абяцае, што мяне ўсе будуць адведваць. Ацаніўшы доказы, я пагадзіўся: «Так, трэба падлячыцца».

Белья халаты падзівіліся з малечай сур'езнасці, заўсмехаліся, а мама — не. І не памылілася. Як толькі застаўся ў палаце адзін з чужымі людзьмі, ад ранейшай упэўненасці не засталася і знаку. Галасіў нема. Ніхто не мог суцешыць мае гора-горачка, гора горкае.

...Раніцай, на другі дзень пасля гаворкі пра паход да каваля, я ўжо тузаў матчыну спадніцу:

— Мама-а-а.

— Што, мой сыноч?

— Нешта мне сёння не хочацца.

— Чаго табе не хочацца?

— Да каваля ісці.

Прыселі, пагаварылі. Мама расказвала, як бабуля старалася зрабіць мне

прыемнае, ашчаджала пенсію. Успомніла як яна сама, калі была малая, радавалася рэдкім абноўкам і вельмі шанавала іх. Ставіла ў прыклад маім старэйшым. Я пабяяцаў, што буду насіць чаравікі акуратна.

А ў той дзень яны і не спатрэбіліся. Гоцалі з катом па хаце. Абдзіраліся мае рукавы і рукі...

Каваля я ніколі не бачыў. Нават імені яго не чуў. Каваль і каваль — ніяк інакш. Ведаў, жыве на ўскраіне вёскі. Хадзіў з бацькам той вуліцай. Яго хага стаяла воддаль ад дарогі, за прысадзінамі не разгледзець. Агародчык заўсёды засеяны пшаніцай. Пад яблынямі віднелася некалькі вульляў.

Быў там і мясцовы стораж, сустрэцца з якім аднаму было боязна. Ён распушваў крылы, на дзюбу навісаў наліты крывёю чарвяк. Пярэстая гурба пер'я і злосці шыпела і наковчалася на цябе.

Фота Каспуся Дробова.

З дарослымі не так страшна. Бацька навучыў побач з гэтым пудзілам світаць. Зачуўшы гук, яно кожны раз выцгвала шыю і няўцямна бурбатала, трасучы аголеным воллем: «Здароў, здароў, здароў...»

Пчол у нашай вёсцы мала хто трымаў. Мёд быў ласункам. Той, што з крамы, — зусім не такі, але вельмі смачны. Рэздзенькі, льецца са слоіка цурком. Так прыемна злізваць яго з металічнай накруўкі, упрыгожанай залацістымі разводамі.

Калі я моцна прастуў, мама кінулася здабываць гаючыя лекі. Толькі ў каваля ўдалося прыдбаць трошкі мёду. Прынесла сваю каштоўную здабычу ў выглядзе шэра-жоўтага камяка на лыжцы, закручанай у газету...

З крамным не параўнаць. Занадта цёрпкі, казытлівы. Але ж трэба лячыцца і не расстройваць маці.

Толькі адзін чалавек, прыхаўшы ў нашу вёску, заўсёды спыняўся побач з кавалёвай сядзібай. Ён прывязваў свайго нягеллага каняку, браў з воза пакункі ды шыбаваў з імі ў хату за прысадзінамі і вулямі.

Звалі яго Каўтун. Гэта было не сапраўднае імя, а вясковая мянушка.

Прыляпілася яна невыпадкава. Чужынец ніколі не стрыгся, збітыя валасы звалі чорнай капной на плечы. Давяршалі шалёнае ўбранства густая барада і вусы. Вастрышчыя на язык вяскоўцы параўноўвалі іх з грывай і хвастом з'езджанага памочніка. Гаспадар выйграваў гушчынёй і насычаным колерам воласа: «Хоць цяпер стаў у аглоблі замест дахадзгі. Не адна кабыла на яго азірнецца».

Каўтун быў анучнікам. Праца такая. Час ад часу аб'язджаў навакольныя вёскі, збіраў старое рыззё і металалом, расплачваўся накруўкамі для закатак. Можна, яшчэ чым, але дзятве былі важныя толькі семкі, якія адразу перакульваліся чорным россыпам са шклянкі ў кішню.

Гэтыя прысмакі нідзе не прадаваліся. А на агародзе сланечнікавыя галовы хоць і вырасталі часам з рэшта, але ніколі не даспявалі да належнай кандэчцы. Мяккія семкі, як ні падсушвай, не лузгаліся.

перадаць у бухгалтэрыю вынікі сваёй працы.

Як жа не пацікавіцца гэтымі запісамі? Сшытак, вызвалены з-за шкла, ужо ў маіх руках. Спрабую чытаць і спыняюся, бо нічога не разумею. Перагортваю, шукаю больш падатлівыя радкі. Старонкі густа ўсеяны пісьмёнамі. Ні косак, ні кропак. Злююся на сябе і на аўтара: «Настаўніца двойку паставіла б за такое дамашняе заданне».

Толькі з падказкі бацькі пачынаю штосьці кеміць. За гэтымі густа сплеценымі і слаба чытэльнымі словамі — кожны, самы драбноткі этап працэсу. Але як гэта ўсваядоцца, а тым больш запомніць, калі не даводзілася бачыць нічога падобнага.

Слова *кавадла* чуў яшчэ тады, калі бацькі збіраліся раўняць мне ногі. Бачыў і маленькае падабенства. Колькі разоў назіраў за тым, як тата кляпаў касу. Прылада няхитрая, завецца *бабкай*, мацуецца да калоды. Вось на яе і кладзецца каса, а па ёй шчыльным паяском па самым краі выстуквае малаток. Пошчак ідзе па ўсім двары, па ўсёй вуліцы, аддаецца ў вушак.

А тут? Што ні слова, то загадка — сядзі і разбірайся. Але і магчымасці такой няма. Адзін сшытак знікае (бацька адносіць яго ў бухгалтэрыю), з'яўляецца другі, потым трэці.

Маё рэгулярнае шмыганне на табурэтцы каля буфета хутка было заўважана бабуляй. Там у яе мелася свая схованка. Старая прыняла гэта за найвышэйшы знак. Калі бацькоў не было дома, даставала з шуфляды свае запісы, надзявала акуляры, клікала ўнука і пачынала нараспець чытаць...

У мяне ўжо сабралася свая невялічкая бібліятэка. Кнігі купляліся, дарыліся блізкімі і сябрамі. Пабыўшы некты час любімамі, адны адсоўваліся далей, іх месцы заступалі новыя. Але гэты ланцужок хатняга чытання не мог сапернічаць з кавалёвымі запісамі.

Часам падключаўся бацька, пасміхаўся: «У бухгалтэрыі разбіраюцца, там за проста так грошай не налічаць». Нешта паказваў на сваіх інструментах. Штосьці памятаў з даўніх візітаў у кузню, часоў падлеткавай захопленасці кавальскай дужасцю і падатліваасцю распаленага дачырвана жалеза.

У сям'і пачалі прыгадваць, што і клямкі ў старой дзедавай хаце зроблены кавалём, і завесы, і абручы на кадлушках, і шмат іншай драбязы. Агароджа па дзеду ім майстравалася: «Гэта ж так прасілі і столькі давялося чакаць, усё часу не меў».

Бабуля праз вільготныя вочы згадала заручальныя пярсцёнкі, выбітыя з манета. Не кавальскае рамясто, але ж работа таксама з малатком. І памяць пра маладосць: «А мае ж вы дзеткі, а што ж вы думалі. Даўней так замуж ішлі. Дзе ты дакупішся? А яшчэ ж трэба на прасці, наткаць усяго: без пасагу ніхто не возьме».

Потым кавалёвы сшыткі перасталі з'яўляцца ў нашай хаце. Як і не стаялі яны за шклом буфета. Няхай гэтыя пісьмёны так і не былі расчытаны. Засталася прыемнае адчуванне, што я, на зайздрасць сябрукам, трымаў у сваіх руках незвычайную таямніцу.

Схіленыя над кавалёвымі запісамі галовы шмат чаго ўспомнілі. Абуджаныя старонкі мінулага з цікавасцю перагортваліся ва ўяўным сямейным альбоме. Многае са згаданага ўдакладнілася, упарадкавалася. Бацька казаў: «Снапілася — як смяляной драгвай сшытае».

У пошуках справядлівасці

У канцы 1920-х гадоў кніга замежнага аўтара, якая выходзіла ў Мінску, апыналася адразу ў двух кантэкстах — рэспубліканскім і дзяржаўным, а таксама ў агульнай мультыкультурнай сістэме і з адзіным эпіцэнтрам беспрэцэдэнтнага сацыяльнага эксперыменту. Працэс гэты не быў спарадычным. Гасцявая пісьменніцкая «віза», як правіла, давалася ў выпадку адпаведнасці творчасці канкрэтнага аўтара ідэяна-эстэтычным прыярытэтам маладой Краіны Саветаў.

Ад надзённасці да вечнасці

Публікуючы матэрыялы да 100-годдзя Івана Цанкара, часопіс «Иностранная литература» (1976, № 5) наступным чынам рэпрэзентаваў шановага юбіляра: «Яго шырокая творчасць — проза, драматургія, публіцыстыка, літаратурная крытыка, паэзія — прасякнута духам барацьбы супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, глыбокай, трапяткой чалавечнасцю і адзначана высокай мастацкай дасканаласцю».

І яшчэ адна вытрымка з часопіснага тэксту, што непасрэдна выводзіць нас на патрэбны твор: «Яго іранічны, горкі талент адкрыў новую старонку ў славенскай літаратуры. Ён нёс з сабой адчай і праклёны тых, хто з жахам думае пра заўтрашні дзень, чыю чалавечую годнасць гняце і ламае самазаволены буржуа. Ён гаварыў аб пратэсце, які спеў ў нетрах цёмнага царства, аб пад'ёме народных мас (апавесць «Батрак Ернэй і яго права», 1907)».

Іван Цанкар (Ivan Cankar).
Пачатак XX ст.

Фота Аўгуста Бертольда (August Berthold).

У напружаныя дні канкурэнтнай барацьбы ўзнікла задума самага вядомага твора Івана Цанкара, перакладзенага на многія еўрапейскія мовы, — апавесці «Батрак Ернэй і яго права». «Хацеў напісаць агітацыйную брашуру да выбараў, атрымалася мая найлепшая навела», — прызнаваўся пісьменнік.

Пры вызначэнні жанру твора выдаўцамі і літаратуразнаўцамі апрабаваны шырокі спектр вызначэнняў: апавяданне, апавесць, раман і інш. Думаецца, найбольш карэктнай будзе гаворка пра своеасаблівы жанравы сінкрэтызм, паколькі традыцыі народнага эпосу ў названым творы таксама прасочваюцца.

Пасля сарака гадоў парабкавання Ернэй выправджаны з заможнай слянскай сядзібы ў белы свет. Пакрыўджаны на маладога гаспадара, ён ідзе шукаць праўду ў старасты, судзі, святара, імкнецца трапіць і да самога імператара. Наіўнае хаджэнне героя паўсюль суправаджаецца клінамі, смехам, арыштам. Ернэй вяртаецца ні з чым, падпальвае драўляныя пабудовы, а раззлаваны люд кідае яго самога ў пільны пажару.

Так выглядае кароткі змест твора, сюжэт якога добра нам вядомы па псеўда-фальклорных, але пры гэтым хрэстаматычных казках савецкага перыяду, у якіх пошукі праўды ў дакастрычніцкі час вядуцца селянінам, рабочым, салдатам (у розных варыяцыях герояў).

Славянская гаспода

Гістарычнай адметнасцю на шляху беларуска-славянскага культурнага спазнання ў XX стагоддзі была пастаянная змена грамадска-палітычных парадыгм, рухомае месца ў іх нацыянальнага складніка: самаідэнтыфікацыі, мінарытарнасці (меншасці), аб'ектна-суб'ектных узаемадчынненняў і інш.

Пасля Першай светскай вайны, распаду Аўстра-Венгерскай імперыі (1918) адным з новых дзяржаўных утварэнняў на яе былой тэрыторыі стала Каралеўства сербскай, харватаў і славенцаў (з 1929 года — Югаславія). Пасля Другой светскай Югаславія ўжо не каралеўства, а федэратыўная дзяржава, у склад якой уваходзіць шэсць рэспублік: Сербія, Харватыя, Славенія, Македонія, Чарнагорыя, Боснія і Герцагавіна.

Паводле згаданай вышэй юбілейнай публікацыі ў часопісе «Иностранная литература», Іван Цанкар у Савецкім Саюзе 1970-х гадоў рэпрэзентаваўся як югаслаўскі славенскі пісьменнік. Дзякуючы перакладам Ніла Гілевіча ў гэты час у Беларусі ён паўстае ў іпастасі перыяду сваёй найурывлівай маладосці. На творчым рахунку славянскага аўтара першы і адзіны паэтычны зборнік —

«Эротыка» (1899), які прадстаўляе яго ў кантэксце нацыянальнай «мадэрны», генерацыі пакалення канца XIX — пачатку XX стагоддзяў, якое ўзяло курс на радыкальнае абнаўленне вобразна-выяўленчага арсенала айчыннага мастацтва. У зборніку «Маці мая, Славенія. Выбраныя старонкі славенскай паэзіі XIX—XX стагоддзяў» (1976) змешчаны тры вершы Івана Цанкара: «***Ты прайшла ля майё хаты міма», «***Дзе і калі маладосць прамільгнула?», «Урачы-тасць у Варшаве. (На адкрыцці помніка Міцкевічу ў 1898 г.)».

У гісторыі беларускай рэцэпцыі славенскай прозы назіраецца прабел больш чым у палову стагоддзя. Апавесць «Батрак Ернэй і яго права» ананімна перакладзена ў 1929-м. Наступныя выданні кніжнага фармату з'яўляцца ў Мінску пры паўнамоцным культурным пасрэдніцтве Івана Чароты: творы Бены Зупанчыча (1983), Ёсіпа Юрчыча (1986), Драгі Янчара (1990).

Масты і кладчкі дружбы

Напрыканцы 1920-х гадоў славенская літаратура патроху асвойваецца на беларускіх землях па абодва бакі дзяржаўнай мяжы. У Заходняй Беларусі гэтаму спрыяюць студэнты чэхаславацкіх ВНУ. «Еўропа ў мініяцюры», як называлі ў той час рэспубліку, што ўзнікла на адным з адломкаў Аўстра-Венгрыі, прымае ў сваіх навучальных установах выхадцаў і з былой Расіі, і з сучаснай Югаславіі. Дзякуючы энтузіязму актыўных прадстаўнікоў новай генерацыі творчай моладзі наладжваецца культурнае, навуковае супрацоўніцтва. Беларускі-славенскі дыялог, у яго спарадычных праявах, развіваецца ў кантэксце маштабнага полілогу.

У лютым 1928 года ў некаторых гарадах і вёсках Славеніі і Харватыі арганізуецца «Вечары Беларусі». Летам 1930 года Віленскі край наведваў Ян Шэдзівы. Францішкам Грышкевічам пераствораны і апублікаваны ў заходнебеларускім друку асобныя вершы Отана Жупанчыча, Сімана Енкі, Станкі Вразы.

На старонках «Польмя» (1929, № 2) змешчаны артыкул Р. Кальтофана «Сучасная Юга-Слаўская літаратура» (захоўваем правапіс часопіснай публікацыі). Мяркуем, гэта пераклад; асобу аўтара, як і першакрыніцу, яшчэ належыць высветліць. У агульным мастацкім кантламерце народаў разгледжаны шляхі развіцця дзвюх дамінантных нацыянальных плыняў — сербскай і харвацкай. Са славенскай літаратуры аўтарам прыгаданы толькі Отан Жупанчыч — лірык і перакладчык Шэкспіра.

Фота з саіма длібісі

Іван Цанкар «Батрак Ернэй і яго права». Любляна, 1907 г.

Асобным выданнем і тыражом у 15 тыс. экзэмпляраў у тым жа годзе ў Мінску выйшла апавесць Яна Цанкара «Праўда батрака». У дачыненні да гэтага факта літаратурных перазоваў гаворку трэба весці не пра наўпроставы дыялог, а пра культурнае пасрэдніцтва, прытым шматмоўнае і пройдзенае праз шэраг этапаў.

За некалькі гадоў перад гэтым выйшлі тры пераклады на рускую мову. У 1927 годзе ў маскоўска-ленінградскім «Госиздате» пачынуў свет раман (!) Яна Цанкара «Бартола і яго права» ў перакладзе Л. А. Шерамцева і прадмовай Л. А. Ш.-Леля. Мяркуем, за адрознымі прозвішчамі стаіць адна асоба інтэрпрэтагара, фрагментарныя звесткі пра якую ўдалося выявіць толькі на сайце «Вернутыя імёны. Кніга памяці Расіі».

Леанід Шарамцеў (1907—1937) пэўны час вучыўся ў чэхаславацкай Горнай акадэміі, потым перабраўся ў СССР, жыў у Ленінградзе. Лёс гэтага чалавека — толькі адна з сюжэтных ліній у агульных плынях расійскай эміграцыі, зменаўхасцяўства, савецкай славістыкі 1930-х гадоў.

Паводле назвы ўказанай першакрыніцы («Hlapic Jernij in njegova pravica»), што ўяўляе сабой славенска-чэшскі моўны мікс, пераклад Л. Шарамцева зроблены не з арыгінала, а з пражскай інтэрпрэтацыі, якая ў сваю чаргу арыентавалася на італьянскую рэцэпцыю, — на гэта ўказвае і змененае імя галоўнага героя — Бартола.

З фонду Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі.

Ян Цанкар «Праўда батрака». Мінск, 1929 г.

Адзін з перакладаў апавесці Івана Цанкара выйшаў у 1929 годзе ў выдавецтве «Земля і фабрыка» (Ленінград — Масква). Імя інтэрпрэтагара не ўказана, але нельга не адзначыць тыраж выдання — 35 тыс.; у пераўвасабленні Шарамцева твор выйшаў у 5 тыс. асобнікаў.

Пераклад Пятра Ахрыменкі пачаў свет у выдавецкім таварыстве «Огонек» (Масква, 1929; 30 тыс. экз.), менавіта на яго і арыентаваўся неназваны беларускі інтэрпрэтагара. Да такой высокай мы прыйшлі ў ходзе тэксталагічнага аналізу. Ранейшыя працы славенскіх даследчыкаў пераканаўча даказалі, што перастварэнне П. Ахрыменкі зроблена не са славянскага арыгінала, а з англійскага пасрэдніка. Імя героя тут гучыць ужо як Эрні.

Кожны з названых фактаў культурнага супрацоўніцтва, зафіксаваных у перакладчыцкай і кнігавыдавецкай дзейнасці, варты асобнага даследавання. Не толькі тэксты, але і вокладкі, ілюстрацыі розных выданняў апавесці класіка славенскай літаратуры сведчаць аб адметных прыкладах мастацкай рэцэпцыі, адпаведнай часу і грамадскім запытам.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

Ян Цанкар «Праўда батрака». Масква, 1929 г.

Сярод найбольш значных выданняў Івана Цанкара — раман «Марцін Качур. Жыцццяпіс аднаго ідэаліста» («Martin Kačur. Življenjepis nekega idealista», 1907), зборнік аповяданняў «Віньетки» («Vinjete», 1899), «Кніга для легкадумных людзей» («Knjiga za lahkomiselne ljudi», 1901), «Вобразы са сну» («Podobe iz sanj», 1917), камедыі «Для народнага дабрабыту» («Za narodov blagor», 1901), «Кароль Бетайновы» («Kralj na Betajnovi», 1902) і інш.

Апавесць «Батрак Ернэй і яго права» («Hlapic Jernij in njegova pravica», 1907) — адзін з ключавых момантаў біяграфіі аўтара. Прытым не толькі творчай. У 1907 годзе Іван Цанкар балцавараўся на выбарах у аўстра-венгерскі парламент ад сацыял-дэмакратаў Славеніі, шмат выступаў перад рабочымі. Пралетарыят дружна падтрымліваў свайго вылучэнца. Але перамогу атрымаў кандыдат ад народна-прагрэсіўнай партыі, найбольш папулярнай у куды больш шматлікім слянскім асяроддзі.

Да шостага акіяна

Няма такога паэта, які б не прысвячаў твораў сваёй малой радзіме. Не выключэнне і Мікола Гамолка. У адным сваім вершы ён так прызнаецца ў любові да яе:

*У ёй крышталевы вада.
Майго дзяцінства ты сталіца —
Далёкая Найдзі.
Яна пры возеры чароўным
На берагах яго стаіць.
Тут звоняць ланцугамі чоўны
Пад крыллем зараніц.*

Сёй-той здзіўца: Мікола Гамолка — паэт? Ён жа быў празаікам. Што праўда, то праўда. Аднак празаікам стаў пазней, выдаўшы два паэтычныя зборнікі. Не ў Найдзе, што ў Жыткавіцкім раёне, нарадзіўся 11 сакавіка 1922 года, ў Брыньве Пятрыкаўскага раёна. Але калі яму споўнілася ўсяго два гады, памерла маці. Яшчэ праз тры ясны бацька завёў новую сям'ю, прыстаўшы ў прымы да ўдавы ў Найдзе.

Памяць п'яцігадовага Міколкі назаўсёды захавала пярэбары ў Найдзі, пра што Мікола Іванавіч пісаў у аўтабіяграфіі «Мой шлях»: «Падвода, нагрудная сялянскім скарбам, паволі валюхаецца па вузкім і змрочнай дарозе. А бапал — лясны, лясны, лясны... Такі наш край, славу тае Палессе». Са сталеннем усё больш упэўніўся ў гэтым. Шукаць прыгажосць не трэба было, яна паўстаала поруч з хатай, што стаяла ваддала ад вёскі, каля самага лесу. Непадалёку знаходзілася і возера, таксама Найдзі. Не такое і вялікае, ды на беразе яго так хораша марылася. Асабліва ў маленстве.

Ці не гэтае захапленне паспрыяла таму, што, калі настаўнік Рыгор Мультан прапанаваў вучням напісаць сачыненне на вольную тэму, у яго ўзсім і не сачыненне атрымалася, а «сапраўднае мастацкае апавяданне». Прынамсі, так ацаніў педагог тое, што з'явілася з-пад пера найбольш стараннага чацвёртакласніка. У раннім узросце ён і вершы пачаў пісаць. Хоць часам і не да іх было. Сям'ю не мінулі нягоды калектывізацыі. Толькі не пакідала вера ў тое, што ў далейшым усё будзе лепш. Таму і нараджаліся радкі светлыя, алгымістычныя. У нечым і далёкі ад рэчаіснасці. Ды такі быў час, калі і вопытныя паэты нярэдка жаданае выдавалі за сапраўднае, а што ў такім рэзе казаць пра рамантычнага юнака. Пісаў і допісы ў раённую газету «Новае Палессе», іх ахвотна друкавалі.

Мікола Гамолка.

Што вярнулі — непрыемна. Ды дагэтуль нічога падобнага не назіралася. Паслаў верш — на гэтым усё скончылася. Праз імгненне стала вядома, што і да чаго: «Калі адгарнуў другую старонку ліста, вочы асляпілі подпіс: “З прывітаннем Якуб Колас”. Ого, аказваецца, рэдакцыя маімі вершамі патрывожыла народнага паэта Беларусі, паслала іх як бы на экспэртыву». Здзіўіўся — не тое слова. Народны пясняр не проста прачытаў яго творы, але і падрабязна прааналізаваў іх, даў парады. Не паленаваўся і ўласна рунчым чырвоным алоўкам напісаў адказ. Усё жыццё Мікола Іванавіч перажываў, што гэты водгук Якуба Коласа згубіўся ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Першыя яго вершы былі надрукаваны ў 1937 годзе. Адзін з іх — «Вясёлы сад» — у «Пінеры Беларусі». Два — у бабруйскай акруговай газеце «Камуніст». У Бабруйску ён вучыўся пасля заканчэння сямігодкі, а сярэдняю адукацыю атрымаў у Жыткавічах. Пашчасліва трапіць і на старонкі рэспубліканскай «Чырвонай змены». Гэтыя публікацыі не прайшлі незаўважанымі. У 1938 годзе Міколу Гамолку запрасілі на творчы семінар, што праходзіў у Мазыры. Там пазнаёміўся з таксама маладымі на той час літаратарамі Усеваладам Краўчанкам і Іванам Мележам.

Калі праз год паступіў у Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, знаёмымі сталі Мікола Аўрамчык і Аляксей Коршак. Як і іншыя студэнты, якія не толькі захапляліся літаратурай, але і самі пісалі. Разам выпусцілі два нумары рукапіснага часопіса «Першы крокі». Ды вучоба для яго была нядоўгай. Восенню 1940 года прызвалі ў армію. У войсках хімічнай абароны праслужыў да 1946 года. Быў салдатам, а атрымаўшы званне лейтэнант, стаў камандзірам узвода.

Некалькі разоў наведваўся ў Маскву. Сустрэкаўся з Васілём Віткам, Пятром Глебам, Максімам Танкам, Кузьмоў Чорным і іншымі літаратарамі. І працягваў пісаць вершы. Некаторыя з іх, а таксама напісаныя пасля Перамогі склалі змест яго першай кнігі «Зварот шчасця» (1946), праз чатыры гады выйшла — «Б'юць куранты». Тое, што ўвайшоў у іх, калі казаць шчыра, было не горшае за напісанае іншымі паэтамі, якія вярнуліся да мірнага жыцця. Аднак і не лепшае. Гэтага не мог не разумець і сам Мікола Іванавіч. А тут яшчэ знаёмства з тым, чымі творамі зачытваўся ў маленстве. Сведчыў: «Пад уплывам Янкі Маўра, відаць, тады ў мяне зарадзілася жаданне пайсці следам за ім, пісаць для дзяцей».

З першымі апавяданнямі выступіў у газеце «Зорька». Неўзабаве ўзяўся і за больш «вялікі» жанр. Задумаў напісаць аповесць «Добры дзень, школа!». Завяршыў яе ў 1952 годзе і прапанаваў рукапіс для азнамянення свайму літаратурнаму куміру. Праз два тыдні Янка Маўр патэлефанаваў і запрасіў да сябе дадому. Іван Міхайлавіч да твора паставіўся надзвычай сур'езна, аб чым сведчылі зробленыя заўвагі, але ў цэлым аповесць ухваліў. Дапрацаваная Міколам Гамолкам, праз год яна выйшла асобнай кнігай.

У гэты час ён ужо працаваў над новай аповесцю — «Лета ў Калінаўцы». Таксама з жыцця хлопчыкаў і дзяўчычак пасляваеннага часу. Праўдзівасці і пераканаўчасці дасягнуў таму, што прататыпаў асноўных літаратурных герояў ведаў добра. А ў характарыстыцы галоўнай гераіні, дзіцяці вайны Ніны Воранавай, нямала ўзяў фактаў з жыцця сваёй жонкі. Першы варыянт твора — па-руску, удалы. У 1956 годзе аповесць пабачыла свет у Маскве. Тым не менш першапачатковы варыянт яго не задаволіў. Асобныя месцы дапрацоўваў, рыхтуючы беларускамоўны варыянт. Пасля гэтага з'явіліся яшчэ два выданні «Лета ў Калінаўцы».

Добраму веданню Міколам Гамолкам школьнага жыцця паспрыяла і тое, што ў 1951—1962 гадах ён быў адказным сакратаром часопіса «Бярозка». Дарэчы, Мікола Іванавіч — з пісьменнікаў, перакананых, што пастаянны занятак не шкодзіць творчай працы. Пасля дэмабілізацыі з войска, у 1947 годзе, прыйшоў у Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Быў і «лімаўцам», хоць і нядоўга, загадчыкам аддзела літаратуры і мастацтва газеты «Чырвоная змена», а пасля «Бярозкі» — адказным сакратаром камісіі па Дзяржаўных прэміях БССР пры Саўеце Міністраў рэспублікі, літаратурным кансультантам, а потым дырэктарам Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Аднак гэтай праблематыкай яго творчыя памкненні не абмяжоўваліся: «Мяне даўно прываблівала тэма пакарання чалавекам космасу. Гэтую садзейнічалі працы Цыялкоўскага, адкрыццё атамнай энергіі. Захацелася зазірнуць у заўтрашні дзень, адказаць сродкамі мастацкай фантастыкі на пытанні, якія хвалілі мяне, ды і іншых, імкнучыся задаволіць разнастайныя культурныя патрабаванні моладзі».

А яшчэ адзін з навукоўцаў ўскосна падтурхнуў яго ўзяцця і за касмічную тэму. Было гэта падчас працы Міколы Гамолкі ў выдавецтве. Слова за словам гэты наведвальнік заўважыў: а чаму б не выпускаць кнігі пра палёт у космас? Сапраўды, у гэтым кірунку быў непачаты край работы. Чаму б самому, падумаў Мікола Іванавіч, не паспрабаваць абжываць амаль непачатую беларускую літаратуру дзялянку. Так напісалася аповесць «За вялікую трасу», працягам якой стала «Цытадэль неба». Пад адной вкладкай яны выйшлі як навукова-фантастычны раман «Штосты акіяны» (1959). А п'еса «Бітва ў космасе» была пастаўлена тэатрам юнага гледца.

Стаўшы адным з першапачатковаў касмічнай тэмы ў беларускай літаратуры — следам за «Фантамабілем прафесара Цыялкоўскага» Янкі Маўра і творами Уладзіміра Шыцкі, ён належыць і да тых, хто адным з першых пачаў плённа асвойваць прыгодніцкі жанр у дзіцячай літаратуры. Пачатак гэтаму паклаў аповесцю «Дзяўчына ішла па вайне». Але большы рэзананс мела «Лясная крэпасць», заснаваная на рэальных фактах, што мелі месца ў гады Вялікай Айчыннай вайны каля возера Чырвонае Жыткавіцкага раёна.

Сложэт падказаў настаўнік са Старых Дарог, які партызаніў у тых мясцінах. Сталася так, што ў час варажэй аблавы ён апынуўся з адным юным партызанам на зыбкім паўвостраве. У час бамбёжкі яны страцілі прытомнасць. Калі ж апытомнелі, убачылі, што паўвостраў адарвала ад сушы. Сітуацыя ў нечым быкаўская. Яна сведчыць аб тым, што на вайне магчыма і такое, у што паверыць

цяжка. У гэта нік не хацелі верыць і ў выдавецтве, калі прапанаваў рукапіс гэтай аповесці. Літаратурны персанаж паўлетка Цітка і Валдыма Мікалаевіча «ўратаваў» Васіль Быкаў. Рэцэнзія Васіля Уладзіміравіча запаліла перад рукапісам з'явінае святло. Ён пісаў: «Лясная крэпасць» — вострасюжэтны твор для дзяцей. Аўтару ўдалося добра пабудаваць інтрыгу, стварыць прывабныя вобразы нашых людзей і агідных акупантаў. Дзеянне разгортваецца паволі і дасягае кульмінацыі ў самым канцы, што спрыяе павелічэнню займальнасці твора. Самай вялікай удачай яго, аднак, трэба лічыць вобраз хлопчыка Цітка, абаяльная сіла якога роўная яго мужнасці».

Віктар жа Казько зчліва паставіўся да аповесці Міколы Гамолкі «Сокалы-сакаляты». Таксама з элементамі прыгодніцтва, драматычным сюжэтам, але разам з тым праўдзівым, дзе характары выпісаны псіхалагічна глыбока. «Дапамагалі» Міколу Іванавічу і чытачы, якім спадабалася яго аповесць «Дзяўчына ішла па вайне». Ім хацелася даведацца пра далейшы лёс юнай партызанкі Ніны Воранавай. Пасля гэтага, праз 17 гадоў пасля папярэдняй, з'явілася аповесць «Партызанскія сёстры». Але так і застаўся недрукаваным раман «Люблю і ненавіджу». Як і першая частка рамана «Голуб у акне», завяршыць які Міколу Гамолку перашкодзіла смерць, што напаткала яго 3 мая 1992 года.

Мне пашчасіла не проста пазнаёміцца з Міколам Іванавічам. У адносна склаліся прызныя стасункі. Адбылося гэта дзякуючы яго сябру, а майму,

не пабаюся гэта сказаць, старэйшаму сябру Аляксандру Капусціну, які пэўны час працаваў намеснікам галоўнага рэдактара «ЛіМа». А яшчэ больш зблізіў мяне з Міколам Гамолкам даволі цікавы выпадак.

Аляксандр Пятровіч, яко вядомы «дарослы» пісьменнік, у 1975 годзе прапанаваў у «Бібліятэку часопіса “Вожыкі”» рукапіс сваёй першай гумарыстычна-сатырычнай кніжкі. У той час падобныя зборнікі выходзілі з абавязковай прадмоўкай. Я згадзіўся іе напісаць, аднак у рэдакцыі запярэчылі. Бо хто я быў на той час? Кніжкі ніводнай, у Саюз пісьменнікаў БССР не ўступіў. Не паклапаціўся і аб членстве ў Саюзе журналістаў. Тады Аляксандр Капусцін папрасіў Міколу Іванавіча. Але той запярэчыў, што ў яго не атрымаецца. Трэба ж жоратка, ды каб хоць крыху гумару.

Выйсце знайшлі ў тым, што пішу я, а прозвішча ставіць Міколу Гамолкі. Заплацілі годна. Добра памятаю, што амаль 25 рублёў. Амаль чвэртка «лімаўскага» акладу. Лёгка знайшлі і яшчэ адно выйсце. Няблага падзелі ўтрох у рэстаране «Лето», які некалі знаходзіўся ў Мінску на вуліцы Ульянаўскай, непадалёку ад моста праз Свіслач, насупраць парку.

Пачаў я пра літаратуру, а закончыў... Аднак літаратура ж, калі казаць коротка, — адлюстраванне жыцця. А ў ім жа самае рознае бывае. І няблага б пра літаратуру часцей пісаць не толькі як пра пісьменнікаў, але і як жыўчых людзей.

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Галерэя «Мастацтва»: НОВЫЯ ІНІЦЫЯТЫВЫ

Жыццё ў мастацкіх салонах, здавалася б, не вельмі кіпіць. Аднак такое меркаванне памылковае. Варта сачыць за календаром выставак і розных мерапрыемстваў — і вы зразумеете, што і пайсці ёсць куды, і цікава-стак паўсюль хапае. А зараз мы прапануем чытачу гутарку з новым кіраўніком галерэі Беларускага саюза мастакоў «Мастацтва» Паўлам Сапоцькам.

— Павел Міхайлавіч, вы вярнуліся да працы ў галерэйнай справе, атрымаўшы прызначэнне дырэктара галерэі «Мастацтва». З чаго пачынаеце?

— Рады свайму вяртанню ў культуру. Па сутнасці, мая адміністрацыйная праца пачыналася менавіта з галерэйнай справы: з 2015 да 2018 года працаваў дырэктарам мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў у Палацы Рэспублікі. Ды і на пасадзе дырэктара Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь праводзіў мноства тэматычных мастацкіх выставак.

Зараз у галерэі праходзіць персанальная экспазіцыя члена Беларускага саюза мастакоў Галіны Горавай, у перспектыве адбудуцца вернісажы Сяргея Пыжыкава, Канстанціна Андруковіча, Алеся Квяткоўскага і іншых таленавітых твораў.

Зробім выразны акцэнт на падзейных мерапрыемствах: прэзентацыях выданняў, творчых сустрэчах, лекцыях. У красавіку адбудзецца прэзентацыя кнігі вядомага калекцыянера экслібрысаў, твораў графічнага мастацтва Алега Судлянкова «Гісторыя беларускіх кніжных знакаў XVI — XX стст.» з выстаўкай графікі беларускіх мастакоў. Нам вельмі хацелася б, каб у галерэю прыходзілі новыя людзі, і кніжнікі таксама.

Работа Іаіра Бархаткова «Вясенні нацюрморт».

— Усё ж галерэйны рух сёння ў большай ступені саргантаваны, відаць, на продаж? Ці гэта не так? А як, дарэчы, зараз будзе ў гэтым плане ў «Мастацтва»?

— Перад галерэяй стаяць некалькі задач: гэта і папулярызаванне беларускага мастацтва праз выстаўкі і іншыя мерапрыемствы, і рэалізацыя твораў нашых беларускіх мастакоў. У нас добрая выставачная зала ў самым цэнтры горада і адначасова салон-крама з шырокім асартыментарам мастацкіх твораў аўтарства больш за 100 майстроў. Час для галерэйнага бізнесу зараз вельмі складаны. У асноўным творы раней купляліся замежнікамі: турыстамі, членамі дэлегацыі. Наша мастацтва вельмі шануецца ў свеце, беларускіх майстроў ведаюць

Павел Сапоцька.

і паважаюць. Шматлікія калекцыянеры з розных краін свету мараць мець у сваіх прыватных зборах работы нашых суайчыннікаў — графікаў, жывапісцаў... Зараз, відавочна, трэба займацца актыўным прасоўваннем галерэі: сайт, сацыяльныя сеткі, падзейныя праграмы, публікацыі ў СМІ і іншыя крокі. Пачынаем працаваць з кафедрай маркетынгу Інстытута бізнесу БДУ па стварэнні новай візуальнай канцэпцыі. Адным словам, час патрабуе новых падыходаў і крэатыўных рашэнняў.

— Ці можна разлічваць прыватным калекцыянерам на супрацоўніцтва з вашай галерэяй? Якія ініцыятывы ў гэтым напрамку збіраецца рэалізаваць?

— Вядома ж, будзем супрацоўнічаць! І вельмі актыўна! З калекцыянерамі мы можам праводзіць выстаўкі, працаваць з імі як з экспертамі і куратарамі.

У зборах калекцыянераў шмат цудоўных твораў, якія ўяўляюць вялікую каштоўнасць і цікавасць для шырокай публікі. А дэманстраваць іх трэба ў выхаваўчых і асветніцкіх мэтах. Уяўляецца актуальным таксама правядзенне лекцыяў з запрашэннем калекцыянераў, асабліва тых, хто збірае менавіта беларускія карціны, скульптуры нашых майстроў, экслібрысы, кнігі і іншае. Яны — носьбіты ўнікальных ведаў і транслятары багатага гістарычнага матэрыялу.

— Скажыце, а якое вам асабіста мастацтва болей даспадобы?

— Мне вельмі падабаюцца работы беларускіх пейзажыстаў: Івана Хруцкага, Віталія Цвіркі, Паўла Масленікава, Мікалая Дучыда, Ізраіля Басова ды іншых. Ганаруся асабістым знаёмствам з Валерыем Шкарубам, Уладзімірам Рынкевічам, Рыгорам Шаўрам, Уладзімірам Пракапцовым, Мікалаем Аўчыннікавым, Аляксандрам Грышкевічам, Эдуардам Мацюшонкам... Заўсёды захапляўся сучаснай беларускай графікай, асабліва такімі аўтарамі, як Генадзь Вяль, Уладзіслаў Квартальны, Павел Татарнікаў, Вольга Крупянкова, Фёдар Шурмялёў, Таццяна Сіплевіч, Леў Алімаў, Усевалад Швайба і шмат кім яшчэ.

— Павел Міхайлавіч, ваша родная маладзечанская старонка багата на таленты жывапісцаў, графікаў.

Ці не думалі калі-небудзь, кіруючыся ідэямі мастацкага краязнаўства, стварыць, напрыклад, кнігу на гэтую тэму?

— Дзякую за такую падказку, за такую ідэю, я быў бы шчаслівы стаць складальнікам падобнай кнігі! І ўвекавечыць у ёй імёны і палотны цудоўных майстроў. Даўно ў гісторыі беларускага мастацтва прысутнічаюць Канстанцін Харашэвіч, Юрый Герасіменка-Жызнеўскі, Ядвіга Радзюлоўская. Выдатныя работы такіх мастакоў, як Аляксандр Пашкевіч, Галіна Сушко, Васіль Лазоўскі, Мікалай Аўчыннікаў, Васіль Таркан, Ядвіга Сянько, Людміла Летунова... Такая кніга — сапраўды цудоўны прыклад мастацкага краязнаўства!

— Як вядома, сталымі чытачамі «Літаратуры і мастацтва», газеты творчай інтэлігенцыі краіны, з'яўляюцца ў першую чаргу пісьменнікі. Скажыце, ці можна разлічваць на тое, што ў галерэі «Мастацтва» варта мецца зойме кніжна графіка, ілюстрацыі да кніг — і на выстаўках, і ў продажы?

— Безумоўна! Мы будзем рады, калі галерэя стане месцам для прэзентацыі кніг пра беларускае мастацтва і культуру ў цэлым. Можна ладзіць творчыя сустрэчы з пісьменнікамі, аўтаграф-сесіі. Я ўспамінаю, як некалі мы стваралі

У нейкім сэнсе кніга — вынік суаўтарства пісьменніка і мастака. Цудоўныя прыклады — раман «Дзікае паляванне караля Стаха» Уладзіміра Караткевіча, аформлены Юрыем Якавенкам, паэма «Новая зямля» Якуба Коласа з графікай Георгія Паплаўскага, кніга Уладзіміра Арлова і Паўла Татарнікава «Айчына. Малаўнічая гісторыя».

Дарэчы, я назаўжды запамню першае яркае ўражанне ад кнігі рускіх казак «Серебряное блюдечко и наливное яблочко», якую праілюстравала Вольга Кандакова. Столькі эмацыянальных уражанняў пакідае яна ў свядомасці пры кожным перагортванні старонак. Сапраўднаму асалоду ад гэтага атрымліваеш, сапраўднае эстэтычнае задавальненне!

А літаральна дзямі набыў кнігу апавяданняў Алены Міхаленкі «Як яны сталі святымі?» з ілюстрацыямі Анастасіі Балыш (выдавецтва «Беларускія энцыклапедыя імя Петруся Броўкі»).

— І некалькі бліц-пытанняў: ваш любімы пісьменнік?

— Сяргей Грахоўскі...

— Мастацкае афармленне якой кнігі беларускіх пісьменнікаў вы лічыце найбольш удалым?

Керамічныя вырабы Міхаіла Бруя.

экспазіцыі з прэзентацыямі кніжных выданняў у межах Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу і ў галерэі «Універсітэт культуры», і ў Нацыянальным гістарычным музеі. І заўсёды было цікава!

— Кніга «Беларускія народныя казкі» з ілюстрацыямі навуэнцаў Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжа мастацтваў (выдавецтва «Пачатковая школа», 2017)...

— Ваш любімы праязны твор у беларускай літаратуры?

— «Трывожнае шчасце» Івана Шамякіна...

— Любімы верш у беларускай паэзіі?

— «Люцыян Таполя» Максіма Танка...

— Калі вы будзеце заказваць сабе экслібрыс, то на якую тэму будзе ваш кніжны знак?

— Вельмі цікавае пытанне, на якое адразу складана адказаць. Але ў ім, экслібрысе, абавязкова будзе элемент, звязаны з маім родным горадам Маладзечна...

— Каму з пісьменнікаў Беларусі паставілі б помнік у Мінску, акрамя, зразумела, існуючых — Янку Купалу, Якубу Коласа, Максіму Багдановічу, Уладзіміру Караткевічу?

— Я б усталяваў мемарыяльныя дошкі на дамах, дзе жылі і працавалі беларускія пісьменнікі, якія яшчэ не ўшанаваны ў бронзе.

— Дзякуй, паважаны Павел Міхайлавіч, за гутарку! Спадзяёмся на пашырэнне самых розных ініцыятыў у галерэі «Мастацтва»! Паспехаў вам!

Гутарыў Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота Кастуся ДРОБАВА

Скульптура

Сяргея Гумілеўскага «Мелодыя».

Залаты хан і новыя землі

На пачатку XVII стагоддзя Расія ўсё больш прыцягвала ўвагу еўрапейскіх краін. Асабліва яе ўсходнія рэгіёны, на дзіва багатыя пушнінай ці, як казалі замежныя купцы, «мяккай рухлядзю». Яе абменьвалі на тавары, якіх у маскоўцаў не было, часам аплачвалі золатам. Агромністыя прасторы, населеныя мясцовымі плямёнамі, інтэнсіўна абжываліся. Узніклі астросі, зямнікі. Колішнія паселішчы пашыраліся. Табольск, напрыклад, ператварыўся ў найбуйнейшы цэнтр Сібіры. З'явіўся і самы ўсходні на той час рускі горад Томск.

Першага з дынастыі Раманавых цара Міхаіла Фёдаравіча і яго акружэнне цікавілі Манголія і Кітай. Пасольскі прыказ, які займаўся межэміянымі сувязямі, у 1615 годзе для разведвання шляхоў накіраваў туды спецыяльнае пасольства. У яго ўвайшлі татарскі атаман Васіль Цюменец і цюменскі дзясятнік Іван Цякуцьцеў. Ён паходзіў «из литвинов». У сённяшнім разуменні быў беларусам. Калі і дзе нарадзіўся, невядома. Як і дакладны год смерці. Магчыма, сам перайшоў на службу ў Маскву. А мо яшчэ яго бацька, а то і дзед.

Аднак першыя захады па адкрыцці згаданых зямель былі распачаты сем гадоў назад, пры Васіліі Шуйскім. У пасольстве Івашкі Белагалавага таксама быў наш зямляк — перакладчык, як тады казалі, тлумач «Гришка Михайлов Литвин». Кіргізскія князкі Немча і Качубей абяцалі гэтым пакаральнікам паказаць шлях у Манголію і далей — у Кітай. Але слова не стрымалі.

Некалі магутная мангольская феадальная дзяржава на той час распалася. Княствы між сабой варагавалі. Некаторыя межавалі з расійскімі землямі. У першую чаргу — Хатагойца-Уранхайскае. У дыпламатычных дакументах усіх правіцеляў іх называлі «алтын-ханамі», у перакладзе з мангольскага — «залатымі ханамі». На час пасольства Цюменца гэтага княства належала Ірдэнею Кунгачаю, уладальніку вялікай тэрыторыі ад Заходніх Саянаў да схілаў мангольскага Алтая. Разлічвалі на яго падтрымку. Але з-за міжусобных войнаў яму было не да гэтага, а самастойна прадаўжаць шлях не рызкнулі. Ды сякія-такія звесткі атрымалі. У рапарце паведамілі, што «ў кітайскага гасударя город каменный, а дворы же в городе с русково обычья». Да ведаліся і пра апратку «кітайскага гасударя»: «платье же оне носят все золотое, а привозят же к нему всякие узоросья (упрыгожанні. — А. В.) из многих земель». А «бой де у него огняной», г. зн. карысталіся агнястрэльнай зброяй.

У новае пасольства ўвайшоў і Грышка Литвін. Табольскі ваявода Іван Куракін загадаў «проведывать Китайское государство» водным шляхам. Не ведаў, што да Алтын-хана і ў Кітай так не дабрацца. Калі яму патлумачылі гэта, загад удакладніў: «...в Томском уезде имати провожатых и толмачей, сколько будет пригож, которые Алтына царя и его людей языку знают». Распаздзіўся і загадаў паслаць ганцоў для выведкі найлепшых праходаў праз горы. А таксама захопу заложнікаў, знаходжанне якіх у Томску дазволіць падарожнікам адчуваць сябе ў бяспецы.

Ганцамі сталі Іван Цякуцьцеў і Васіль Ананьін. Яны накіраваліся да «каменнага городка» на рацэ Белье Юс, дзе знаходзілася стаўка кіргізскіх князёў: «А шли до киргиз от Томского города три недели, а были там в дороге поля и горы каменные, а реки все были и до киргизской земли бредовые, с лошадей выюков не сымывали». Калі пераадолелі хрыбет Алатау, Іван Цякуцьцеў паслаў да Алтын-хана кіргізкага князя Кору. Сам застаўся з талмачом Лукой.

Васіль Ананьін, узяўшы заложнікаў, накіраваўся назад у Томск, каб вярнуцца з Васілём Цюменцам і «охочими людьми, конными казаками, целовальниками и жилецкими людьми». «Целовальники» — тыя, хто даў прысягу і знаходзіўся на дзяржаўнай службе. А «жилецкие люди» — дваране, якія часова з'яўляліся служылымі.

З Томска адправіліся на конях. Хоць і спышаліся, знаходзіліся ў сядле ці не з ранку да вечара, дарога ўсё адно заняла тры тыдні. Асабліва цяжкасці напаткалі ў горнай мясцовасці. Рызкуючы жыццём, прабіраліся вузкімі сцежкамі. Радавала, аднак, тое, што мясцовае насельніцтва ставілася прыхільна. Дзілілася прадуктамі. Узамен стомленых коней аддавалі сваіх. Ахвотна ўказвалі карцейшы шлях.

Праз кіргізскую зямлі трапілі ў «Табынскую зямлю». Тамашнія качэўнікі жылі ў заслонах — шалашах з жэрдак, пакрытых галінкамі, а ў больш багатых — скурамі. Табынцы — гэта племя тувінцаў. Яно мела змешанае паходжанне. У чымсьці цюркскае. Было мірлюбівое,

памяркоўнае, чым і карысталіся суседзі. Тувінцы плацілі ясак і кіргіскаму князю, і Алтын-хану.

Іван Цякуцьцеў, далучыўшыся да Васіля Цюменца, паведаміў яму, што князь Кору вярнуўся ад Алтын-хана не адзін, а з яго пасланцом Табынцам. Як высветлілася, Алтын-хан з нецярпеннем чакае прыезду паслоў. Паспыхаліся ў яго ўладанні. Наперадзе падарожнікаў чакалі горныя перавалы, месцамі пакрытыя снегам. Днём ён крыху раставаў, а пад вечар камяністыя сцежкі пакрываліся скарынкай лёду. Коні слізгалі капшатамі, падалі.

Асабліва непрыветнымі аказаліся Заходнія Саяны: «А тою дорогою оне в ту семь ден трох горы каменные, а лежат на них снеги зимою и летом безпрестанне, и оболка на тех горах лежат, и стужа на них живет во все лето». Саянскія зямлі валодаў князь Кара-саула, стаўка якога знаходзілася на адным з левых прытокаў ракі Кемчык. Праз тыдзень трапілі да яго. Сустрэў іх з усімі ўшанаваннямі. Да ўладанняў Алтын-хана заставаўся дзён дзясцят шляху.

Мінуўшы вярхоўе ракі Кемчаг (сённяшняя назва Кемчык, ці Хемчык), пераправіліся праз раку Чорныя Брады, якая, як пазней засведчылі, «бежит щелью каменной». Пасля ўдалай пераправы пераадолелі яшчэ некалькі горных пераваляў. За выключэннем аднаго, што быў вельмі высокі, гэта не выклікала вялікай цяжкасці. І трапілі ў даліну ракі, назву якой запам'яталі ці палічылі не вартым называць. Мабыць, гэта была рака Харын-гол. Падышлі да вадаёма: «...а как озеро велико, меж гор каменных, вода в нем солоня, а как то озеро словет, того не упоминай». Відаць, убачылі возера Урук-нур, абышоўшы якое праз два дні дасягнулі

«Матцкой земли», дзе правіў князь Кундурчэй, а служыў ён «со всею землею Алтыну царю», якому плаціў ясак. Назва «Матцкая зямля» паходзіць ад цюркскагаў племена маадуў, інакш маадуў. Яны адны з продкаў сучасных тувінцаў.

Па дарозе сустракалі разваліны старажытных будынкаў. Гэта былі рэшткі збудаванняў уйгураў, узведзеныя ў XIII стагоддзі ў абарончых мэтах. Тады ў іх была магутная дзяржава, што абднала вакол сябе суседнія народы. Апошнія два дні паслы ішлі стэпамі ў катлавіне возера Убса-мур.

Алтын-хан паслаў насустрэчу ім «двух царевичей с пятьюдесятью лучшими ратниками». Атрымалася нешта наکشтал ганаровай варты. Для жытла адвялі спецыяльную «избу полотеную, от царева стану с полверсты». Накармілі найлепшымі прысмакамі: «а есть было баранье мясо, молоко коровье, вино из кумыса, — бело, а пьяно: только братаина духовую выпить, и человек пьян будет так, что с меду». «Братина духовая» — сасуд, з якога пілі ці разлівалі хмяльны напоі.

Праз некаторы час пачаліся перамовы аб пераходзе княства ў расійскае падданства. Алтын-хан даўно хацеў мець моцнага суседа, толькі прысягаць на вернасць не спыняўся. Паслы і не настойвалі. Далейшы ўзаемаадносны абмяркоўваліся тры дні, не спынаючыся і дэталёва. Нарэшце Алтын-хан згадзіўся стаць расійскім падданым. Пасля прыняцця прысягі абмяняліся падарункамі. Алтын-хан і яго сыны атрымалі аднарадкі-кафтаны, аднарадкі звычайныя, 13 талераў з волава, 4 катлы, 6 нажоў. Паслам жа падарылі аднарадкі-халаты, талеркі, катлы з медзі і таксама нажы, толькі каваныя. Як відаць, усё гэта былі — і з аднаго боку, і з другога — прадметы, патрэбныя ў паўсядзённым жыцці.

Урачыстасці прадоўжыліся ў час афіцыйнага прыёму, правільней — некалькіх прыёмаў. Першы праходзіў у будыйскім храме. Пасля доўгіх прывітанняў і роспытаў аб жыцці-быцці ханскі сын, які меў тытул хутухты ці кутухты і ўзначальваў будыйскую царкву ў княстве, правёў малебен.

Як праходзіў ён, відаць з гэтага запісу: «...а сидел кутукта — особно устроено ему место рундуком (спецыяльна пафарбаваная скрыня. — А. В.) выше царева месца, и обито кругом алтобасом (персідская парча. — А. В.) золотным, а над ним зделано что кийтом (шкап альбо прыстаўка для ікон. — А. В.), а на верху в его места написаны по их вере образы на бумаге и прибиты на камках (шаўковая, прашытая золатам тканіна. — А. В.), к избе, и нисмо велико, неведомо какое».

Пасля малебну Алтын-хан арганізаваў банкет. Сам сядзеў за нізкім сталом. Блізкае акружэнне размясцілася за гэтакімі ж сталамі. Кожны заняў сваё месца паводле сацыяльнага становішча ці пярдворнага статусу. Усе апрануліся як мага лепш. Хан быў у белым халаце з кітайскага шоўку. На галаве — невялікая шапка з ліснага футра. Ён выглядаў намнога старэй сваіх 49 гадоў. Ва ўсякім разе так падалося гасцям: «А сам царь лет с шестидесят». Тым не менш зрабіў прыемнае ўражанне: «броду бреет: только ус; волосом черн, ростом дороден и плечист, а собою во всем пригож».

Перад зваротнай дарогай гасцявалі яшчэ чатыры дні. У адзін з іх Алтын-хан наладзіў спаборніцтва ў стральбе з пішчалляў. Мабыць, спадзяваўся, што роўных яму не знойдзеца. Аднак казак Цімафей Іваноў, тройчы страляючы, нязменна трапіў у цэль.

Дамоў паслы вярталіся з коньмі, баранамі, дарагімі халатамі і нават футрамі з собяля і, што цікава, з бабрынага меху. Відаць, тады бабры вадзіліся і ў паўночна-заходняй Манголіі. І не адны вярталіся, а з пасламі Алтын-хана — Даянам і Кічонгалі. Ён падрыхтаваў рускаму цару падарункі і вызначыў людзей, якія б прадстаўлялі ў Маскве яго інтарэсы. Так быў пакладзены пачатак афіцыйным руска-мангольскім сувязям. Прыемна, што дзякуючы і аднаму выхадцу «из литвинов».

Васіль Цюменец і Іван Цякуцьцеў сабралі шмат каштоўных звестак і аб суседзях гэтага княства: «А будучи они (тыя, хто запісваў апаведы паслоў, нярэдка ўсё называлі не ад першай асобы. — А. В.) в земле у Алтын-царя, проводывали про Китайское и про иные государства, каково которое государство, и каковы в нем люди, и какова вера, и с какими государства меж себя в ссылке, и каков у которых людей ратной бой».

Засведчылі, што Кітайская дзяржава размешчана «на край губы морской, а город да кирпичный, велик, ехать около его на коне десять ден, а ходу до Китайского государства от Алтын царя месец». Назвалі і правіцеля — Тайбын. Як відаць, Кітай падтрымліваў сувязі з многімі дзяржавамі, туды прыходзілі вялікія марскія судны пад парусамі. А на кожным «до двести-триста человек». Акрамя сталіцы, былі і іншыя гарады «великие, кирпичные». Паведамілі паслы і аб тым, як апрацоўваў кітайцы: «а платье носят, люди китайские, всякое и бархотное и атласное и камчатное».

У Томск вярнуліся 22 лістапада. Пакінулі хворых — і адразу ў Маскву, дзе іх, а таксама пасланцоў Алтын-хана і кіргізкага хана чакаў урачысты прыём.

У ліпені 1617 года Іван Цякуцьцеў павысіў па службе. Ён стаў баярскім сынам. Пасля «служил зимние и летние тридцать лет, и в посылки посылан был во многие, и на многих боех ране бывал, и языки изымвал».

Мангольскія ж паслы пакінулі Маскву ў 1618 годзе. У лютым вярнуліся ў Томск, дзе жылі да мая. А ў гэты час у Маскве рыхталася місія ў Кітай на чале з Іванам Петліным, які ведаў многія мовы і неаднойчы быў у далёкіх землях. Наперадзе — доўгі шлях праз Саяны да Алтын-хана і далей у Кітай. Для іх шмат значылі звесткі, атрыманыя першапраходцамі Васілём Цюменцам і Іванам Цякуцьцеў.

Алесь ВІШНЕЎСКІ

«Якім нарадзіўся, такім мяне ешце...»

Прынцыпу Максіма Танка «следаваў у жыцці, прытрымліваючыся яго», наш зямляк. Гэта вынікае з лістоў падпалкоўніка дзяржаўнай бяспекі — у гэтым званні Мікалай Мікалаевіч Калінковіч служыў у Грузіі — да тагачаснага старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі. Два з іх надрукаваны на машынце, адзін — рукапісны. І няхай пішучая машынка не мела асобных беларускіх літар, гэта не перашкаджала аўтару звяртацца да славуэтага паэта на роднай для абодвух твораў мове.

Максім Танк.

«20 мая 1989 г., Тбілісі. Добры дзень, шануюны Яўген Іванавіч!
Прабачце, калі ласка, перш за ўсё мяне за турботы. Звяртаюся да Вас вось па якой справе.

Праходзячы афіцёрскую службу ў Туркменіі (1979—1984 гг.), пазнаёміўся і падтрымліваў самыя цёплыя адносіны з найдабрэйшым і шчырайшым чалавекам і шахірам Керымам Курбаннепесавым. Ён часта ўспамінаў і Вас, расказваў пра сустрэчу ў Цюмені, паказваў Вашы кнігі, прасіў мяне прачытаць вершы Вашы і на беларускай мове. Ён дазволіў у свой час занатаваць Вашы аўтографы, а таксама іншыя пісьменнікаў з кніжак, якія былі падараваны Керыму-агу.

Па просьбе ашхабадскіх таварышаў я працую над успамінамі пра Керыма. 18.X.1989 г. яму будзе 60 гадоў!

Але ж для завяршэння «ўспамінаў» мне «нечага не стае». Таму і вельмі прашу Вас, паважаны Яўген Іванавіч, адказаць на некалькі маіх пытанняў:

1. Калі і пры якіх абставінах адбылося Ваша знаёмства з Керымам? Ваша першае ўражанне аб ім?

2. Калі і дзе яшчэ даводзілася сустракацца з ім?

3. Што Вам у ім падабалася як у чалавеку?

4. Якая, на Ваш погляд, самая «моцная» рыса творчасці, паэзіі Керыма?

5. Якія Вашы вершы ён пераклаў на туркменскую мову?

6. Якое месца, на Ваш погляд, займае творчасць Керыма-агі сярод творчасці вядомых пісьменнікаў краіны?

7. Якія кніжкі падароваў Вам Керым-ага? Ці не маглі б Вы прывесці тэксты яго аўтографу?

8. Ці сустракаліся вы ў Мінску?

Прыхільнікам Вашай творчасці, Яўген Іванавіч, з'яўляюся даўно. Ды што там прыхільнікам... А зараз па-новаму вывучаю і Вашы творы. Тут і ўплыў Керыма-агі. Быў бы Вам вельмі ўдзячны і за якую кнігу Вашых твораў з аўтографам (усе яны каштоўныя для мяне), асобныя з іх маю і тут, у Грузіі, дзе працягваю службу і адначасова займаюся і літаратурнай працай.

Вельмі чакаю ад Вас адказу, шануюны Яўген Іванавіч! Зычу Вам усяго найлепшага. Іагоўнае ж — здароўя і плёну. Са шчырай павагай да Вас і да Вашай творчасці — Мікола Калінковіч.

Мой службовы адрас: 380119 г. Тбілісі, в/ч 51143, мне; мой хатні адрас: 380102 г. Тбілісі, Гіданскі масіў, 6 мікрорайон, 17 корп., кв. 55, Николаю Николаевічу Калінковічу.

Прабачце, калі ласка, яшчэ раз за непакойства».

«16 чэрвеня 1989 г., Тбілісі. Добры дзень, найшануюны Яўген Іванавіч!

Сардэчна дзякую Вам за ліст, які атрымаў у пачатку месяца, але знайшоў час адказаць толькі сёння. Вядома, вельмі і вельмі тэкстыся, што ў Вас знойдуцца магчымасць, час і сілы крышачку сказаць пра Керыма Курбаннепесаву, прывесці тэксты аўтографу з яго кнігі, якія ў Вас ёсць.

Тут, у Тбілісі, у мяне ёсць вашы асобныя творы. І часта я іх перачытваю, прапрацоўваю, аналізую. На жаль, чамусьці здарылася так, што з Вашага збору

твораў у мяне тут ёсць толькі першыя чатыры тамы, а ў іх, вядома, няма перакладаў, у тым ліку і твораў Керыма Курбаннепесаву.

Ці знаёмы, Яўген Іванавіч, Вы з перакладамі Міколы Аўрамчыка — пяць вершаў Керыма, у тым ліку «Тры выпадкі з жыцця Кеміні»?

Са свайго боку мне хацелася б падрыхтаваць да 60-годдзя Керыма (18.X, сёлета) артыкул для «ЛіМа» альбо яшчэ якога беларускага друкаванага органа. Гэта быў сапраўды шчыры друг нашай рэспублікі, сапраўдны чалавек і шахір.

Ці не маглі б, Яўген Іванавіч, Вы сказаць колькі слоў пра сустрэчы і размовы з Керымам на VIII з'ездзе пісьменнікаў СССР у чэрвені 1986 г. у Маскве? Там з высокае трыбуны выступалі і Вы, выступаў і Керым...

Прабачце, калі ласка, за магчымую надакучлівасць, але яна ў дадзеным выпадку выклікана маім аб'ектыўным інтарэсам да таго, што зыходзіць з глыбін душы і сэрца.

З вялікай павагай і шчырасцю да Вас, з чаканнем адказу

Мікола Калінковіч. Да пабачэння».

«1.XI.1989 г., Тбілісі. Добры дзень, шануюны і дарагі Яўген Іванавіч!

Перш за ўсё віншую Вас са Святам Кастрычніка! Жадаю моцнага здароўя, плёну, поспехаў ва ўсіх справах і гадоўнае ж — каб не маўчала Ваша ліра, а працягвала кранаць сэрцы людзей, абуджаць іх найлепшыя пачуцці.

Ліст Ваш пра Керыма-агу атрымаў яшчэ ўлетку. Вялікае, вялікае дзякуй Вам. І прабачце мяне, калі ласка, Яўген Іванавіч, што свечасова не падзякаваў Вас за гэта.

Так, 18.X Керыму было б 60. Толькі 60. Гэтая падзея прайшла неяк незаўважана. Нагадалі толькі ў Туркменіі. Мой артыкул з перакладамі некалькіх вершаў Керыма «Шчыры друг Беларусі» «ЛіМ» адхіліў. У Ягоўдзік паведаміў, што, маўляў, сваіх юбіляраў не адзначаю, а я яшчэ там з суседніх рэспублік... Што тут гаварыць?! Шкада, дый годзе. Шкадуно, што падрыхтаваў толькі ў «ЛіМ». На мой погляд, гэты матэрыял ніколі не пастарэе. Але як, Яўген Іванавіч, паўдзейнічаць на іх? Даўрыце, што пішу пра гэта, — карціць на душы.

Сачу за перыёдыкай Беларусі, за Вашай творчасцю. З задавальненнем прачытаў

Вашы новыя творы ў «Польмі» (1989, № 9). Занатаваў для сабе «Якім нарадзіўся». Блізка, істотна, праўдзіва.

*Колькі было розных
За мой век дарадцаў,
Іхніх аргуменнтаў,
Довадаў і рацыў...*

«Якім нарадзіўся, такім мяне ешце». Гэтаму Вашаму прынцыпу следую ў жыцці, прытрымліваючыся яго...

Калі ў Вас будзе час, шануюны Яўген Іванавіч, я прасіў бы адказаць толькі на гэтыя пытанні:

Мікола Калінковіч.

1. Ці назіраеце Вы зараз за туркменскай паэзіяй, літаратурай? Хто, на Ваш погляд, у Туркменіі «роўны» з Керымам (таксама ў братніх рэспубліках)?

2. З кім з прадстаўнікоў братніх літаратур падтрымліваеце шчырыя, творчыя кантакты?..

Жадаю Вам усяго добрага! Са шчырым прывітаннем і вялікай зямной павагай Мікола Калінковіч».

З выяўленых у Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва лістоў нашага зямляка вынікае, што Максім Танк даваў адказы чэкiстi-пiсьменнiку. Але яго ўдава Святлана Паўлаўна Калінковіч паведаміла, што сярод шматлікіх архіўных матэрыялаў мужа, якія сям'я захавала пры вяртанні з Грузіі ў Беларусь, аўтографу народнага пісьменніка не сустракала...

Таццяна КАНАПАЦКАЯ

Архіепіскап са Скорыч

У лістападзе 1911 года на Карэліччыне, у вёсцы Скорычы, нарадзіўся епіскап Рускай праваслаўнай царквы, архіепіскап Кіраваградскі і Нікалаеўскі Багалеп (Міхаіл Раманавіч Анцух).

Лёсы праваслаўных святароў, нягледзячы на іх высокае служэнне, даволі часта застаюцца для сучаснікаў і тым болей наступных пакаленняў неведомымі. Вось і з біяграфіі нашага зямляка няшмат вядома.

Жыў і вучыўся Міхаіл пад панскай Польшчай. У 1925 годзе закончыў сямігодку ў Ярмічах. Турэц, Ярмічы, Загор'е — мясціны, звязаныя з багатым пісьменніцкім асяроддзем. Адсюль, з навакольных паселішчаў, — народныя пісьменнікі Беларусі Янка Брыль, літаратурна-разнаўца Уладзімір Калеснік, празаік Яўген Крамок, дзіцячы пісьменнік Мікола Бусько, паэт Пятро Ламан... Пра іх шмат што вядома зямлякам. Згадваючы пісьменнікаў у мясцовых школах, краязнаўчым музеі, у раённай бібліятэцы. А ці памятаюць архіепіскапа Багалепу?..

Да 1934 года Міхаіл жыў з бацькамі. А ў лютым гэтага года паступіў паслушнікам у Жыровіцкі Успенскі манастыр. У 1936 годзе прыняў манаскі пострыг. Малады чалавек атрымаў імя Багалеп. 20 мая 1934 года быў рукапаложаны ў сан іерадыякана, а ў кастрычніку 1939-га — у сан іераманаха. І з прыходам вызваліцеляў ад польскага прыгнёту, усталяваннем савецкай улады, і ў вайну іераманах Багалеп заставаўся ў Жыровічах.

А ў ліпені 1943 года Мінскім мітрапалітам Панцеляімонам узведзены ў сан ігумена і прызначаны намеснікам Жыровіцкага манастыра. Праваслаўная царква і пад акупацыяй немцаў перажывала няпростыя часіны. Мітрапаліта Панцеляімона ў маі 1942 года адхілялі ад кіраўніцтва Беларускай царквой, высылалі ў Лядзенскі

Архіепіскап Багалеп.

манастыр. Пасля — у красавіку 1943 года — вярнуўся ў Мінск.

У кастрычніку 1947 года ігумена Багалепу перавялі на пасадку наступнага прыходскага храма ў мястэчку Крошыні, што непадалёк ад Баранавіч. У 1948-м наш зямляк паступіў у Ленінградскую духоўную семінарыю.

Закончыўшы яе, працягнуў завочна вучобу ў Ленінградскай духоўнай акадэміі. З чэрвеня 1950 года нёс службу ў храме ў Добрушы. У 1954-м перайшоў у Бранскую епархію, у храм Пятра і Паўла ў горадзе Клінычы.

1 студзеня 1959 года ў біяграфіі Багалепу — новы адрас: яго прызначалі наступнае Балцкага Феадосьеўскага манастыра Адэскай епархіі. У жніўні епіскап Багалеп узведзены ў сан архімандрыта. А 9 лістапада 1963 года свята, якому мінула 50 гадоў, хіраганісаваны ў епіскапа Мукачаўскага і Ужгарадскага. Хіратонію ў Троіца-Сергіевай лаўры ажыццявілі Патрыярх Алексій I, мітрапаліт Круціцкі і Каломенскі Пімен (Ізвекаў), мітрапаліт Ленінградскі і Ладажскі Нікадзім (Ротаў), архіепіскап Яраслаўскі і Раастоўскі Леанід (Палякоў), епіскап Кастрэмскі і Галіцкі Нікадзім (Руснак), епіскап Валкаламскі Піццым (Нячаеў). Высокі аўтарытэт мела кожная з гэтых асоб. Былі ў іх біяграфіі і ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне, і пакуты ў сталінскім ГУЛАГу...

3 мая 1965 года наш зямляк — епіскап Кіраваградскі і Нікалаеўскі. 9 верасня 1974-га ўзведзены ў сан архіепіскапа ўказам Патрыярха Пімена. Дарэчы, вось які характарызаваў кіраўніцтва ўрада Украіны (у прыватнасці ўпаўнаважаны на справах рэлігіі) архіепіскапа Багалепу: «...належаць да ліку найболей рэакцыйных і фанатычна правячых архіерэяў», «далейшае знаходжанне Багалепу ў якасці епархіяльнага архіерэя надзвычайна непажадана».

У кастрычніку 1977-га архіепіскапа адправілі на пакой. А 13 мая 1978 года завяршылася яго зямное жыццё. Пахаваны Багалеп на могілках Успенскага мужчынскага манастыра ў Адэсе.

Такі вось шлях прайшоў ураджэнне Карэліцкага раёна Міхаіл Анцух. І калі ў Беларусі будзе складзена карта праваслаўнага краязнаўства, то, відавочна, знойдзецца ў ёй месца і адрасам, звязаным з лёсам гэтага руплівага, шчырага святара.

Мікола МІРШЧЫНА

Простыя рэчы

«Спраўдзілася адна мара — пераходзь да наступнай»

Інеса Плескачэўская.

Адна з самых знакамітых айчынных журналістаў, аўтар папулярных кніг прыйшла ў прафесію праз хобі. Інеса Плескачэўская распавядае, якім чынам здзіцячае захапленне дапамогло рэалізаваць галоўныя якасці характару і знайсці сваё пакліканне.

— Інеса Мікалаеўна, вы скончылі філасофскі факультэт БДУ, але працуеце ў журналістыцы. Раскажыце, як складваўся ваш творчы лёс.

— Лічу, што чалавек зусім не абавязкова павінен працаваць па спецыяльнасці. Слыны сатырык Міхаіл Жванецкі распавядаў, як казалі яму бацькі: «Спачатку стань інжынерам, а потым вырашай, кім будзеш». Тут прыкладна тое самае. Калі ў дзяцінстве ў мяне пыталіся, кім я мару стаць, я адказвала, што пісьменнікам. Але мама лічыла, што гэта зусім не сціпла — трэба адказаць: «журналістам».

У школьных сачыненнях так і стала пісаць, хоць і асабліва да таго не імкнулася. Паступіла на філасофскі факультэт, падавалася, гэта так прыгожа гучыць — філасофія! І атрымала ўніверсальную адукацыю, якая дазваляе быць кім заўгодна, бо ў працэсе навучання закладваюцца пэўныя асновы, умненне мысліць, прытым лагічна, а нас вучылі яшчэ і крытычна. А гэта якраз і ёсць адна з найважнейшых якасцей журналіста. Як і здольнасць выкарыстоўваць розныя крыніцы інфармацыі. Калі скончыла навучанне з чырвоным дыпламам, ніводнага дня па спецыяльнасці не працавала.

Уладкавалася ў Міністэрства замежных спраў. Але пісаць пачала, калі яшчэ была студэнткай. Першы мой допіс выйшаў у «Вячэрнім Мінску» і называўся

«Танец, напоўнены сэнсам» — такім чынам, у журналістыку я прыйшла больш чым 30 гадоў таму праз балет! Падчас працы ў міністэрстве працягвала пісаць. Калі ж пераехала з Лондана ў Пекін, то зразумела, што настаў час ажыццявіць сваю здзіцячую мару і стаць журналістам. Мяне ўжо ведалі як аўтара. Калі тагачаснаму галоўнаму рэдактару газеты «СБ. Беларусь сегодня» Паўлу Якубовічу сказала, што хачу быць іх карэспандэнткам у Кітаі, ён пагадзіўся. Сваю першую кнігу «Паднябесная краіна» напісала праз паўтара гады пасля прыезду ў Кітай. Цяпер кніга была б іншай...

— Давайце вернемся да балета. Калі гарталі вашу кнігу «Феномен Валянціна Елізар'ева», што нядаўна выйшла з друку, згадваецца вобраз балерыны Іанні Паўлавай з савецкага фільма. Дзяўчынка, першы раз трапіўшы

на балетнае прадстаўленне, увесь час на працягу яго стаяла і шырока расплюшчанымі вачыма глядзела на сцэну. На яе спектакль паўплываў так, што яна сама стала балерынай. Вы апісваеце свае ўражанні — адно да аднаго. Але сталі пісаць пра балет. Ці не хацелася вам танцаваць на сцэне?

— Я занадта лялівая для таго, каб танцаваць. У дзяцінстве ў Палацы піянераў наведвала шмат секцый і даўжэй чым дзе затрымалася ў гуртку мяккай цацкі. Некалькі разоў наведвала і танцавальны. З першых заняткаў мне не спадабалася, што мы не танцуем, а толькі развучваем рухі, як артысты балета каля станка. Гэта не на мой характар. Я спрынтар і люблю хуткія вынікі. А балет — доўгатэрміновая і сістэматычная каласальная работа і фізічныя нагрузкі... Таму і не марыла ніколі стаць балерынай, хаця танцаваць люблю.

— То-бок, калі вы глядзіце на сцэну, у душы няма шкадавання: там магла быць я...

— Нічога падобнага. Бо марыла толькі пра пісьменніцтва.

— Перад вамі скончаная кніжка. Мара дасягнута. Ці не адчуваецца пэўнае спусташэнне, так званая кундраўская «невыносная лёгкасць быцця»?

— У маім выпадку гэта не лёгкасць. Але спусташэнне ёсць. Калі ўжо трымаеш кнігу ў руках, зазвычай паспе пераадолець гэтае спусташэнне. Бо яно надыходзіць тады, калі кніга здаецца ў выдавецтва і ты, прачнуўшыся, разумееш, што пісаць больш не трэба. Працавала я над «Феноменам Валянціна Елізар'ева» два гады — збірала матэрыял. А ўласна пісала — каля трох месяцаў. І сапраўды,

калі здала яе, спусташэнне накрыла моцнае. Гэтак з любым праектам, працу над якім завяршаеш. Мы і з Елізар'евым пра тое размаўлялі. Калі ў яго адбываецца прэм'ера, спачатку ён вельмі хвалюецца, за тры-чатыры дні да яго лепш не падыходзіць... Але праз дзень пасля паказу, а, як правіла, гэта шалёны поспех, сапраўды, накрывае магутнае спусташэнне. Няма ні фізічных, ні ментальных сіл. Ты проста выключаешся з жыцця. Але і гэта праходзіць. Галоўнае — знайсці новы праект. І лепей за ўсё, калі паспяваш яго прыдумачь яшчэ ў працэсе працы над папярэднім. Каб не было перапынку — і спусташэнне не зацягнулася...

— Кітайцы зазвычай не жадаюць чалавеку, каб яго мара спраўдзілася на ўсе сто — хіба напалову. Бо інакш не застаецца дзесяці чаго жыць...

— Значыць, трэба мець некалькі мар. Спраўдзілася адна — пераходзь да наступнай. Трэба марыць, мець шмат жаданняў, быць зацікаўленым і дапытлівым. Бо ў свеце ёсць многа цікавага. Не ўсё атрымаецца з таго, чаго жадаеш. Але калі ў цябе шмат жаданняў і мар, заўжды ёсць магчымасць выбраць, што канкрэтна будзеш ажыццяўляць. Трэба, каб заўжды было нешта ў запасе.

— І над чым збіраецца працаваць цяпер?

— Кніга пра Елізар'ева — адзінаццатая ў мяне. Яна, як і ўсе папярэднія, нон-фікшн. Літаральна да нядаўняга часу не магла лічыць сябе пісьменнікам. Казала, што я — аўтар кніг. Але цяпер хачу напісаць раман. Падзеі будуць адбывацца ў Кітаі ў 2007—2008 гадах. Не ведаю, ці атрымаецца. Але ёсць толькі адзін спосаб даведацца...

Гутарыла Таша СПАКАЎСКАЯ

зваротная сувязь

Вандроўкі ў часе і прасторы

Ундзелью і чацвер увазе слушачоў канала «Культура» Беларускага радыё — праграма пісьменніка Навума Гальпяровіча «Развагі пра літаратуру». У рамках блока ранішніх праграм «У рытме дня» выходзяць праекты «Адным штыром» з вершамі і мініяцюрамі беларускіх аўтараў, а таксама «Ранішні серыял» са старонкамі твора Людміль Рублеўскай «Золата забытых магіл».

Праграма «Літаратурная анталогія» прапануе «Казкі жыцця» Якуба Коласа (да 140-годдзя з дня нараджэння народнага паэта Беларусі).

У «Радыёбібліятэцы» прагучаць апошнія старонкі эпічнай паэмы Адама Міцкевіча «Іпан Тадэвуш», а таксама пачатак твора Пятра Васючэнка «12 подзвігаў Геракла».

У праекце «Літаратурныя гісторыі» ў вячэрнім эфіры выхадных слушачоў чакаюць апавяданні.

Для аматараў паэзіі ў праграме «Прачутым радком» прагучаць вершы Хведара Жычкі.

Змест перадачы «Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю складуць дзве часткі радыёверсіі спектакля Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Раскіданае гняздо» паводле аднайменнай драмы класіка.

Юным прыхільнікам мастацкага вяртання канал «Культура» прапануе ў суботу і нядзелю «Дзіцячы радыётэатр» з пастаноўкамі з фондаў. Штовечар у 21.00 — «Вячэрняя казка» для маленькіх.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежэга нумара штотыднёвіка «ЛіМ».

У нядзелю і сераду на «Культуры» ў радыёверсіі тэлеперадачы Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы» гэтым разам — гутарка з дырэктарам Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Ірынай Мацяс.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radio-kultura.by і ў сацыяльных сетках.

9 красавіка — 90 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Бойкі (1932—1996), мастацтвазнаўца, літаратурнага крытыка, графіка, паэта, кінасцэнарыста.

9 красавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Тамары Паўлючук (1942—2006), мастака манументальна-дэкаратыўнага мастацтва, жывапісца.

9 красавіка — 75 гадоў з дня нараджэння Івана Мацкевіча (1947—2017), акцёра, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь.

10 красавіка — 115 гадоў з дня нараджэння Іосіфа Матусявіча (1907—1985), акцёра, народнага артыста БССР.

10 красавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Лагуна (1922—2004), жывапісца.

11 красавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Пятра Шарыпы (1942—2013), жывапісца, педагога.

12 красавіка — 85 гадоў з дня нараджэння Яўгена Пакацінскага (1937—1994), графіка.

12 красавіка 70-гадовы юбілей святкуе Уладзімір Палуэктаў, кампазітар, піяніст.

13 красавіка 80-годдзе адзначае Канстанцін Нікалайчук, самадзейны мастак, урач.

14 красавіка 60 гадоў спаўняецца Аляксандру Дулубу, жывапісцу.

14 красавіка 60-гадовы юбілей адзначае Ігар Еўтухоў, гісторык.

15 красавіка — 120 гадоў з дня нараджэння Міколы Нікановіча (1902—1944), празаіка, перакладчыка.

Календар падрыхтаваны БДАМЛМ

**Мінскае гарадское аддзяленне
Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:**

14 красавіка — у СШ № 129 (вул. Пляханава, 51) на творчым сустрэчы з Уладзімірам Магзо (11.00).

14 красавіка — у Мінскі гарадскі тэатр паэзіі пры Цэнтральнай бібліятэцы імя Я. Купалы (вул. В. Харужай, 16) на творчым імпрэзу «Паэзія маладых» (17.30).

У № 13 «ЛіМа» на старонцы 5 у матэрыяле «Закаханы скі-дзень... ды іншыя цуды» дапушчана памылка — няправільна ўказаны ўзрост пераможцы конкурсу. Вікторыя Смолка нарадзілася ў 1996 годзе і з'яўляецца членам Гродзенскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйны кааператыв:
Ташчэна Арлова
Алесь Бадак
Дзяснін Барсукоў
Віктар Гардзеі
Уладзімір Гіламедаў
Вольга Далдзімава
Жана Запарытка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крайдзіч
Віктар Кураш
Алесь Марціновіч
Віцаслаў Нікіфарыў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Шэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага рэдактара — 319-79-85, 224-66-74
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
аддзел прозы і паэзіі — 317-20-98

аддзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падлісны індэкс:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настанукаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісаны ў друку 07.04.2022 у 11.00
Ум. друку. арк. 3,72
Наклад — 681

Друк: Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013
Заказ — 985
D 1 23 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннем аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

